

1978/79:71

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Tisdagen den 23 januari

Kl. 13.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

§ 1 Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

*Om skogsindustrin
i norra Sverige*

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:117 om statliga företags beställningar utomlands, m. m.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Det interpellationssvar till Rolf Hagel – och därtill anslutande frågesvar – som skulle lämnas måndagen den 5 februari måste på grund av att en av frågeställarna är bortrest lämnas påföljande måndag, den 12 februari.

§ 3 Om skogsindustrin i norra Sverige

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Jan-Ivan Nilssons* (c) den 12 januari anmälda fråga, 1978/79:270, och anförde:

Herr talman! Jan-Ivan Nilsson har frågat mig om jag är villig att omgående tillsätta en delegation med uppgift att särskilt beakta de samhällsekonomiska konsekvenserna av en strukturförändring inom skogsindustrin i norra Sverige.

Som jag tidigare har informerat om i kammaren pågår inom industridepartementet ett omfattande utredningsarbete rörande skogsindustrin. I detta arbete behandlas bl. a. råvarufrågorna. En utredningsrapport beräknas föreligga inom kort.

Dessutom har jag nyligen tillkallat en särskild förhandlingsgrupp med uppgift att biträda i industridepartementet i överläggningar med skogsindustrin. Gruppens arbete är en fortsättning på det arbete som tidigare har bedrivits av den under våren 1978 tillkallade skogsägareföretagskommittén.

Redan nu pågår alltså flera aktiviteter inom industridepartementet, där bl. a. struktur- och råvarufrågorna inom skogsindustrin är föremål för särskild uppmärksamhet.

Innan resultaten av nu pågående arbete föreligger är jag inte beredd att ta initiativ till några ytterligare utredningar.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Frågan är föranledd av aktualiserade nedläggningar i mitt hemlän.

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om skogsindustrin
i norra Sverige*

Utredningar pågår i ett fall, Hörnefors, om fabriken framtida verksamhet. I ett annat fall, Klemensnäs, är utredningarna så långt framme att resultatet ligger i industridepartementet. I båda fallen är industrierna livsviktiga för var sin ort. Jag har inte tagit upp frågan för att få svar i de här enskilda fallen – det är naturligtvis inte möjligt här i dag. Jag vill ange vad som är bakgrunden till min fråga.

De fabriker som nu är mest aktuella ligger båda i Västerbotten, ett län där ungefär en tredjedel av råvaran förs ut från länet, söderut och norrut. Det sker på grund av den industristruktur som har etablerats under 1960- och 1970-talen, främst utanför Västerbottens gränser. Ägarförhållandena i skogen i Västerbottens län, som i hög grad är integrerade i ägarförhållandena i den etablerade industrin också utanför Västerbottens län, kan i detta fall spela en avgörande roll för hur dagens problem och de framtida problemen kommer att lösas. Det är enligt min mening en risk för att de samhällsekonomiskt bästa lösningarna inte kommer till stånd om de nyssnämnda ägarförhållandena i industrin och den aktuella ekonomiska situationen i vissa företag blir helt avgörande för hur en strukturförändring kommer att ske.

Samhällets investeringar och ansvar inom många områden blir starkt påverkade av en strukturomvandling inom massaindustrin i norra Sverige. Enligt min mening bör också detta förhållande vägas in i ett slutligt avgörande av hur problemen skall lösas. Det är en annan anledning till att jag har ställt min fråga. Som jag ser det behövs ett organ som har till förstahandsuppgift att lägga sig i selen för att lösa de här problemen. Sådana organ har skapats i Norrbotten, Värmland och i Jämtland. Läget i Västerbotten är sådant att det är nödvändigt att så sker också där.

Jag är således inte tillfreds med industriministerns svar. Jag tycker det är negativt och att det ger uttryck för en viss passivitet inom industriministerns departement. Men jag vill hoppas att statsrådets svar inte innebär att sista ordet är sagt, utan att vi har möjligheter att återkomma.

Statsrådet hänvisar till den särskilda kommitté som är tillsatt. Jag vill därför ställa frågan, om statsrådet är beredd att ge i uppdrag till denna kommitté att prioritera problemen i norra Sverige.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Låt mig konstatera att relationen mellan virkestillgång på sikt och efterfrågan på virke i norra Sverige är tämligen väl balanserad. Men det är riktigt som frågeställaren Jan-Ivan Nilsson säger, att det i Västerbotten föreligger ett visst överskott som förs ut ur länet norrut och söderut. Detta är en konsekvens av dels den tidigare kraftiga utbyggnaden av skogsindustrin i Västernorrland, dels de mycket betydande satsningar som gjorts i Norrbotten och som förestavats av bl. a. kända starka regionalekonomiska argument.

Självfallet finns det inom Västerbotten liksom inom andra områden strukturella problem som kräver sin behandling. Frågeställaren och jag är ense därom, men vad vi inte är riktigt ense om är på vilka sätt och med vilka institutionella grepp man skall tackla dessa problem. Jag vill framhålla att frågan om huruvida en Västerbottensdelegation skall tillsättas parallellt med

Norrbottnedelegationen, Värmlandsdelegationen osv., såsom Jan-Ivan Nilsson förespråkar, är i och för sig en fråga för arbetsmarknadsministern, men den parallell som Jan-Ivan Nilsson åberopar föreligger inte, eftersom dessa delegationer inte är några speciella skogsindustridelegationer utan har mera övergripande funktioner. Enligt min mening greppas både den aktuella och den mera långsiktiga situationen genom de två vägar jag har anvisat i mitt svar.

På Jan-Ivan Nilssons senaste fråga, om jag är villig att uppmana förhandlingsgruppen att särskilt beakta förhållandena i norra Sverige, är svaret: Ja, i den mån det behövs. Gruppen sysslar nämligen redan med dessa problem, låt vara att den inte gör det med någon speciell hänsyftning just på Västerbotten.

JAN-IVAN NILSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för att industriministern svarade ett klart ja på min direkta fråga om han var beredd att till den förhandlingsgrupp som åberopas ge direktiv om att den med prioritet skall ägna sig åt problemen i norra Sverige. Det rör sig här om problem som måhända inte kan greppas inom Västerbottens egna gränser utan som måste ses i ett något vidare perspektiv, eftersom det är ett relativt stort område som utgör den gemensamma råvarubasen för massaindustrin i norra Sverige.

Det som man nu befarar skall ske är att den del av detta geografiskt stora område, som redan nu har utförelse av råvara på grund av sitt förhållande till industrin och på grund av att industrin är otillräckligt utbyggd inom Västerbotten, drabbas av eventuella ytterligare nedläggningar.

Detta får mycket svåra regionalpolitiska konsekvenser, och det var just dessa problem som jag ville få med i diskussionen och underlaget för kommande beslut.

Jag tar fasta på statsrådets löfte, även om jag menar att det skulle ha behövts en delegation som speciellt ägnar sig åt de här frågorna. De regionalpolitiska problemen är ju särskilt svåra i just norra Sverige.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om sysselsättningen vid AB Lödöse Varf

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Hilding Johanssons* (s) den 11 januari anmälda fråga, 1978/79:259, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Hilding Johansson har frågat industriministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av tillänkta avskedanden vid AF Lödöse Varf.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att jag skall svara på frågan.

Varsel om driftsinskränkningar vid AB Lödöse Varf, omfattande ca 90 anställda, utfärdades under hösten 1978. Lokala förhandlingar enligt medbe-

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om sysselsättning-
en vid AB Lödöse
Varf*

stämmandelagen har inletts rörande varsel för ytterligare ett hundratal anställda.

Regeringen uppdrog den 1 december 1977 åt länsstyrelsen i Älvsborgs län att tillkalla en arbetsgrupp för att behandla de sysselsättningsproblem som uppstår i samband med strukturförändringarna inom näringslivet i länet. Gruppens huvuduppgift är att arbeta med sysselsättningsfrågorna i kommuner med omfattande textil- och konfektionsindustri. Gruppen, som antagit namnet Älvsborgsdelegationen, har emellertid tagit upp till behandling även andra sysselsättningsproblem i länet. Enligt vad jag har erfarit har gruppen även tagit sig an sysselsättningsfrågorna i Lilla Edets kommun där AB Lödöse Varf ligger.

Tillgängliga arbetsmarknadspolitiska medel kommer att ställas till förfogande för att motverka de problem som kan följa av varslen vid AB Lödöse Varf. Jag vill i sammanhanget också erinra om de utökade resurser som utvecklingsfonderna har fått under de senaste åren.

När det gäller regionalpolitiskt stöd är riksdagen beslutande i fråga om stödområdets avgränsning. Förslag om den framtida utformningen av det regionalpolitiska stödet kommer att föreläggas riksdagen under våren. Jag vill tillägga att beredning f. n. pågår inom regeringen när det gäller frågan om den närmare avgränsningen av de regioner inom vilka det särskilda regionalpolitiska stödet till varvsregionerna skall utgå.

Statligt regionalpolitiskt stöd kan f. n. lämnas utanför stödområdet endast när avsevärda sysselsättningssvårigheter förutses eller uppkommit bl. a. till följd av industrinredläggning i samband med omfattande branschrationalisering. Regeringen tar därvid ställning i varje enskilt fall.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är att ledningen för AB Lödöse Varf förhandlar om ett avskedande av 110 man. Detta uppfattas allmänt som ett dråpslag mot Lödöse Varf. Det skulle innebära att endast omkring 100 man blir kvar vid varvet. Avskedandena skulle drabba en kommun och en bygd som redan dras med betydande svårigheter och som hotas av ytterligare arbetslöshetsproblem.

Till bakgrunden hör också det beslut riksdagen fattade i varvsfrågan i höstas. Det egendomligaste i arbetsmarknadsministerns svar till mig tycker jag är att detta beslut inte ens nämns.

När det gäller de mindre och medelstora varven avvisade riksdagen regeringens förslag att minska kapaciteten med minst 30 % under de närmaste åren. Riksdagen begärde i stället konkreta förslag rörande dessa varvsstrukturutveckling. För detta ändamål skulle det tillsättas en särskild kommission. Det märkliga är att denna kommission, enligt vad jag vet, ännu inte har tillsatts.

I näringsutskottets av riksdagen enhälligt antagna betänkande heter det:

”I avvaktan på att det här angivna utredningsarbetet har slutförts bör enligt

utskottets mening inte vidtas åtgärder som kan vara av avgörande betydelse för de olika varvens framtid." – Detta äger sin fulla tillämpning på Lödöse Varf. Därom säger arbetsmarknadsministern inte ett ord.

Vidare konstaterade näringsutskottet att en del av de mindre och medelstora varven befinner sig i akuta svårigheter. Sedan fortsätter utskottet:

"För att det skall bli lättare för dem att vidmakthålla sysselsättningen till dess att ett strukturprogram har kunnat fastställas bör de enligt motionen 1978/79:141 (s) få möjlighet att enligt bestämmelserna om tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten erhålla bidrag med 75 % av lönekostnader och sociala avgifter."

Detta måste också gälla Lödöse Varf, eftersom det är den enda industrin på platsen – inte endast den dominerande.

Jag har i en ortstidning läst en intervju med direktör Gösta Johansson i Johanssongruppen. Sedan han meddelat att man skall avskeda 110 man förklarade han att han måste läsa varvspropositionen utförligt. Min enda kommentar är: Har inte regeringen underrättat varven om vilket beslut riksdagen har fattat? Låter man dem leva i den föreställningen att propositionen har bifallits? Jag skall komma igen med ytterligare frågor.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot Hilding Johanssons redovisning av delar av riksdagsbeslutet om varven. Den är helt i sin ordning, såvitt jag kan förstå. Jag kan bara bekräfta att det blev en ändring och att man skall ha en successiv minskning under de närmaste åren med ca 30 %. Förslaget från regeringen avvisades alltså på den punkten, och riksdagen förordade i stället att en särskild kommission skall tillsättas. Den kommissionen är under tillsättande och kommer att verka på det sätt riksdagen har bestämt.

Vad gäller 75-procentsbidraget har jag heller ingenting att invända, utan det är någonting man har att räkna med i det här fallet. Verksamheten vid de mindre och medelstora varven bör fortsätta till dess statsmakterna har fattat beslut om den här varvsgruppens framtida struktur.

Sedan är det naturligtvis så, Hilding Johansson, att regeringen också får följa beslutet i så måtto att sysselsättningsstödet inte kan utgå förrän ansökan har kommit in och prövats, och så har inte skett i det här fallet.

När det gäller tidigareläggning av vissa statliga beställningar vid varven inhämtas f. n. offerter. Regeringen kommer att meddela beslut efter avslutad anbudsförfarande och efter samråd med nämnden för fartygskrediter.

Herr talman! Jag kan bara bestyrka att kommissionen skall tillsättas. Därtill finns Älvsborgsdelegationen, som arbetar med frågan. Enligt vad jag erfarit kommer undersökningen i länet att utvecklas för dess del och också gälla Lilla Edets kommun.

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om sysselsättning-
en vid AB Lödöse
Varf*

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är i och för sig bra att regeringen tänker tillsätta kommissionen snart, men nog borde den ha kunnat göra det redan nu.

Den avgörande frågan, som jag måste ställa till arbetsmarknadsministern, är: Har regeringen tagit kontakter med Lödöse Varf och inlett förhandlingar, så att riksdagens beslut – inte regeringens – kan följas när det gäller detta varv?

Arbetsmarknadsministern har uttryckt sig litet egendomligt i det svar han läste upp för mig: "Tillgängliga arbetsmarknadspolitiska medel kommer att ställas till förfogande för att motverka de problem som kan följa av varslen vid Lödöse Varf." – Skall det tolkas på det sättet att regeringen godtar varslen vid Lödöse Varf, eller skall regeringen gå in och se till att riksdagens beslut följs när det gäller Lödöse Varf?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag har redan i min föregående replik sagt att riksdagens beslut självfallet skall gälla. Jag tycker vidare inte att det är så anmärkningsvärt att kommissionen inte är tillsatt. Beslutet härom fattades strax före jul, och det tar onekligen en viss tid att förbereda en sådan tillsättning. Kommissionen kommer dock säkerligen att tillsättas inom kort.

Jag vill därutöver bara säga att kommissionen ju skall utarbeta förslag till utformning och omfattning av ett statligt stöd till de berörda varven. Förberedelserna härför pågår f. n., och när kommissionens förslag föreligger kommer vi naturligtvis att ta ställning till det.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ställde en fråga som jag inte har fått något som helst svar på från arbetsmarknadsministern, nämligen om regeringen har tagit kontakt med Lödöse Varf i denna angelägenhet. Den frågan kan man väl helt enkelt svara ja eller nej på.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Riksdagens beslut är självfallet känt för de varv som är så oerhört beroende av detta ställningstagande. Jag vill vidare peka på att kontakterna på det regionala planet i första hand ombesörjs via länsarbetsnämnden.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag måste tyvärr fram till dess att arbetsmarknadsministern ger ett annat besked tolka hans förklaring på det sättet att regeringen inte tagit kontakt med Lödöse Varf. I annat fall hade inte heller Gösta Johansson kunnat göra ett sådant uttalande som han gjort i en tidning, nämligen att han sedan han meddelat att förhandlingar skulle äga rum skulle börja studera propositionen.

Nu hänvisar arbetsmarknadsministern till länsarbetsnämnden. Ja, inte träder länsarbetsnämnden i regeringens ställe i ett sådant här sammanhang.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Länsarbetsnämnden är ju arbetsmarknadsdepartementets förlängda arm ute i regionen, och den information som Hilding Johansson efterlyser här kan mycket väl skötas via den kanalen. Att jag eller någon annan från departementet skulle ta kontakt med alla företag som berörs av olika riksdagsbeslut är en orimlig tanke, och jag tror inte heller att det var Hilding Johanssons mening.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag menar ingalunda att arbetsmarknadsministern personligen skall uppvakta alla företag. Men i det här fallet låg det ju till på det sättet att det kom ett meddelande strax efter nyår, och jag ställde min fråga med anledning därav. Även om arbetsmarknadsministern inte läste om saken i någon tidning, fick han underrättelse om läget genom min fråga. Jag tycker att det hade varit naturligt att arbetsmarknadsministern i den situationen hade tagit kontakt med företaget och meddelat vad riksdagen har beslutat.

Nu utgår jag från som något självklart att regeringen skall följa riksdagens beslut. Det bör få till konsekvens att arbetsmarknadsministern någon av de närmaste dagarna tar telefonkontakt med direktör Gösta Johansson.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Vi följer naturligtvis, som jag sagt ett par tre gånger, riksdagens beslut och gör de förberedelser som krävs för att kommissionens verksamhet skall kunna komma i gång. Jag kan också försäkra Hilding Johansson att den uppgiften kommer att fullgöras efter bästa förmåga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om arbetsmarknadsstödet till Hofors kommun

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Olle Westbergs* i Hofors (s) den 12 januari anmälda fråga, 1978/79:271, och anförde:

Herr talman! Olle Westberg i Hofors har frågat mig vad jag bygger mitt uttalande på, i Radio Gävleborg torsdagen den 11 januari, att Hofors kommun i bästa fall kan tänkas få ligga kvar i den grå zonen i den kommande nya stödområdesindelningen.

Det uttalande jag gjorde i Radio Gävleborg den 11 januari grundade jag på sysselsättningsutredningens förslag som har en bred majoritet bakom sig. Min avsikt var att säga att Hofors kommun minst bör behålla sin nuvarande placering i grå zonen. Jag är inte beredd att här närmare diskutera inplaceringen för den aktuella kommunen utan jag kommer i den regionalpolitiska propositionen i vår att förelägga riksdagen ett fullständigt förslag till stödområdesindelning. Förslaget kommer att grundas på sysselsättningsut-

*Om arbetsmark-
nadsstödet till
Hofors kommun*

redningens principförslag och de konkreta förslag till inplaceringar av kommunerna i stödområdesklasser som regeringen bett länsstyrelserna lämna senast den 1 mars. Mot bakgrund av vad jag sagt framgår att min precisering till stödområde 1 i den angivna radiointervjun var en ren felsägning.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Det var många Hoforsbor och även andra personer i mitt län, som är insatta i den svåra situation Hofors befinner sig i, som blev förvånade och minst sagt besvikna när de hörde arbetsmarknadsministerns uttalande i Radio Gävleborg för en tid sedan. Att Hofors i bästa fall kan tänkas få ligga kvar i den grå zonen i den kommande nya stödområdesindelningen var det besked som arbetsmarknadsministern gav.

Det är glädjande att statsrådet nu omtalar att det var en felsägning som han råkade ut för i den aktuella intervjun. Men jag vill ändå, för att något belysa den svåra situation kommunen befinner sig i, nämna att befolkningsminskningen under åren 1970–1978 uppgått till 2 150 personer. Under åren 1977 och 1978 har minskningen uppgått till ca 470 personer. I förhållande till befolkningsmängden är Hofors den kommun som minskat mest i hela landet under de två åren.

Någon ljusning i befolkningsutvecklingen kan vi ej heller se under de närmaste åren, emedan den helt dominerande industrin i kommunen, SKF Steel, planerar ytterligare sysselsättningsminskningar även innevarande år.

Eftersom kommunen är helt beroende av den dominerande industrin när det gäller sysselsättningen så är det av yttersta vikt att kommunen kan komma i åtnjutande av statliga stödåtgärder i större omfattning än nu är fallet för att få bättre möjligheter att skapa ytterligare sysselsättningstillfällen i kommunen.

Enligt prognoserna i Länsplanering 78 väntades antalet arbetstillfällen under perioden 1965–1985 minska med 2 000. Enligt nu tillgängliga uppgifter kommer denna minskning att vara uppnådd redan 1980.

Arbetslösheten är naturligtvis också ett mycket stort problem i kommunen, speciellt för ungdom och kvinnor. I december var 8,8 % av antalet ungdomar i åldern 18–24 år arbetslösa mot 4,2 % för riket.

Förvärvsfrekvensen för kvinnorna i kommunen ligger så lågt som 36,6 %, enligt senast kända siffror mot 51,0 % för riket. Det behövs ca 1 000 arbetstillfällen för kvinnorna i Hofors för att nå rikets förvärvsnivå.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta och räkna upp ytterligare anledningar för ett ökat statligt stöd till Hofors kommun. Jag skall dock sluta med en vädjan till arbetsmarknadsministern att noga studera utvecklingen för Hofors. Jag tror att han därvid skall finna starka skäl för en inplacering i det allmänna stödområdet av kommunen.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
23 januari 1979

Om förbättring av blivande lärares kunskaper i mate- matik

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöill ordet för att besvara *Christina Rogestams* (c) den 10 januari anmälda fråga, 1978/79:254, och anförde:

Herr talman! Christina Rogestam har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av en i en rapport från institutionen för praktisk pedagogik vid Göteborgs universitet gjord redovisning av blivande lärares kunskaper i matematik.

Den rapport som nämns i frågan ingår i ett av skolöverstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) initierat projekt, som omfattar såväl ämnet matematik som ämnena svenska och engelska. I en följande rapport kommer resultaten i svenska att tas upp. Beträffande engelskan har tidigare en rapport skrivits och ytterligare en beräknas utkomma under 1979, varefter en sammanfattande rapport, där resultaten från de tre ämnena jämförs, kommer att ges ut.

De resultat som nu framkommit visar på en, enligt min mening, otillfredsställande situation. Matematik är ett ämne av grundläggande betydelse i skolan. En förutsättning för att elever skall kunna uppnå goda resultat i matematik är givetvis goda kunskaper hos läraren. Det resultat som nu framkommit – och som senare kan komma att gälla även andra ämnen – måste enligt min mening leda till åtgärder som förbättrar situationen.

Jag har även inhämtat att det inom UHÄ prövas vad som bör göras utifrån nu föreliggande rapport. Jag har erfarit att UHÄ inom ramen för sina befogenheter avser att göra ändringar i behörighetsbestämmelserna av sådan art, att de studerandes förkunskaper genomsnittligt blir bättre. Vidare har inhämtats att man inom UHÄ överväger att inkomma till regeringen med förslag till sådana ändringar, t. ex. av intagningsbestämmelserna, som kräver beslut av regeringen. Jag vill i detta sammanhang även crinra om det ökade ansvaret för utbildningens innehåll som genom högskolereformen numera ligger på lokal nivå.

Rapporten om otillräckliga ämneskunskaper hos blivande lärare måste naturligtvis också beaktas vid utformningen av den framtida lärarutbildningen.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Rodhe för svaret på min fråga.

Först några ord om undersökningen och varifrån jag hämtat uppgifterna.

Den är gjord vid institutionen för praktisk pedagogik vid universitetet i Göteborg och omfattar de diagnostiska prov i matematik som sedan 1974 har givits på samtliga lärarutbildningsanstalter i landet. Provet har getts till kandidater på låg- och mellanstadielinjerna vid själva studiestarten. Matematikprovet har i oförändrad form givits vårterminen 1975 samt höstterminerna 1975, 1976 och 1977. Provet, som består av 60 uppgifter, mäter elementära räknefärdigheter inom fem olika delområden. Provkonstruktören

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om förbättring av
blivande lärares
kunskaper i mate-
matik*

ansåg ursprungligen att 40 poäng var en lägsta gräns för ett godtagbart resultat. De studerande som inte nått det resultatet behövde enligt hans uppfattning extraundervisning i form av en stödkurs.

Nu redovisas resultaten från de fyra terminskurserna. Man kan därvid konstatera en klart sjunkande tendens från samtliga terminer. Den är särskilt markant från vårterminen till höstterminen 1975. Den sjunkande tendensen finns i samtliga kvotgrupper. Antalet lärarkandidater som bara når resultat under 40 poäng har ökat markant under den tid som undersökningen omfattar och antalet lärarkandidater med endast 30 poäng eller lägre har stigit från 7 % vårterminen 1975 till 22 % höstterminen 1977.

Undersökningens resultat är viktiga. De slår larm om ett stort problem i dagens lärarutbildning och sannolikt även i annan högskoleutbildning, nämligen att de studerandes kunskaper i matematik är alltför dåliga. Många av dem har inte kunnat tillgodogöra sig matematikundervisningen i grundskolan och gymnasieskolan, andra har varit ute i förvärvslivet under några år och då glömt mycket av matematikens grunder.

Den här rapporten måste bli en väckarklocka. Inte minst i det här huset ställer vi stora förväntningar på att lärarna skall göra insatser för att öka intresset för naturvetenskap och teknik hos unga elever. En förutsättning för detta är naturligtvis att lärarna själva har intresse och förståelse för sådan grundläggande kunskap som matematik.

Rapporten måste därför tas på allvar av ansvariga lärare, skolledningar, UHÄ och departementet. Åtgärder för att råda bot på problemet måste sättas in. Självfallet måste det mesta av det arbetet göras lokalt, men stöd och resurser måste tillskjutas även från centralt håll.

Statsrådet pekar i sitt svar framför allt på de åtgärder som UHÄ kan vidta. Man anser att det finns anledning för departementet att också fundera på sin roll i det här sammanhanget. Det är ju också en fråga om resurser: att ha tillgång till och möjlighet att ge den extra stödundervisningen till de elever som behöver sådan.

Det är utmärkt att statsrådet strök under det lokala ansvaret, men jag tycker det skulle vara bra om statsrådet ville göra detta ännu hårdare, eftersom det otvivelaktigt finns stora möjligheter för skolledningarna att fundera över hur man bör utnyttja den tid som man har för matematikundervisningen för att verkligen kunna utnyttja den tiden på det allra bästa sättet.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag kan – trots att det väl inte skall behövas efter mitt svar – försäkra Christina Rogestam att även vi på departementet tar denna rapport på mycket stort allvar. Och jag är förvissad om att man inte bara gör det på UHÄ, utan att man även gör det ute på universitets- och högskoleorterna och, framför allt, där det bedrivs lärarutbildning. Jag är också säker på att gymnasieskolorna tar detta på allvar. Det har ju också genom massmedia och på annat sätt spritts kunskap om denna rapport.

Vi har naturligtvis anledning att undersöka om de resurser som finns för

bl. a. stödundervisning är tillräckliga. Jag är i dag inte beredd att säga någonting mera generellt, men såvitt jag förstår finns det ganska breda marginaler inom vilka linjenämnderna kan bestämma hur många timmar som bör anslås till matematikundervisning. Och det finns ju all anledning att med utgångspunkt i denna rapport pröva om man anslår tillräckligt antal timmar.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag tror inte att nämnderna behöver pröva om de anslår tillräckligt antal timmar – jag tycker att det ganska klart framgår att de inte gör det.

Det är utan tvivel nödvändigt att på ett annat sätt än tidigare redan från första början ta hand om dessa elever och se till att de får en grundläggande träning i matematik och att deras färdigheter övas upp. Sedan har de på ett helt annat sätt möjlighet att följa den vanliga matematikundervisningen. Ett problem i dag är uppenbarligen att man inte fångar upp dessa elever på ett tillräckligt tidigt stadium.

Det är viktigt att undersökningen inte används för att stämpla denna grupp av studerande eller lärarhögskolorna som speciellt dåliga på att lära ut matematik. I stället måste den bli en utgångspunkt för att vidta åtgärder för att hjälpa eleverna att bättre tillgodogöra sig matematiken och att bli bättre lärare.

Det är, som jag sade tidigare, också troligt att dessa resultat egentligen ser likadana ut även för övriga delar av högskolan. Vi har alltså anledning att ta detta mycket allvarligt och att göra insatser på ett mycket brett fält.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om ANT-verksamheten (Alkohol-Narkotika-Tobak) i länskolnämnderna

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Evert Svenssons* (s) den 11 januari anmälda fråga, 1978/79:258, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Evert Svensson har frågat socialministern om ANT-verksamheten (Alkohol-Narkotika-Tobak) vid länskolnämnderna sammanfaller med de intentioner som riksmötet uttalat i anledning av skilda motioner (SoU 1977/78:36, UbU 1977/78:16).

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Inledningsvis vill jag understryka att jag instämmer med frågeställaren när det gäller vikten av att förebyggande insatser mot missbruk bland ungdomar ständigt utvecklas.

Vidare vill jag påpeka att min företrädare som svar på en interpellation i samma fråga i februari förra året framhöll, att SIA-skolan skulle ge

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Om ANT-verksamheten (Alkohol-Narkotika-Tobak) i länskolnämnderna

Tisdagen den
23 januari 1979

Om ANT-verksamheten (Alkohol-Narkotika-Tobak) i länskolnämnderna

förbättrade möjligheter till ett lokalt engagemang i frågor om alkohol, narkotika och tobak. Jag delar denna uppfattning.

I detta sammanhang vill jag erinra om att riksdagen avslagit de två motioner som Evert Svensson nämner i sin fråga (UbU 1977/78:16, rskr 1977/78:181). Motionerna tog upp frågan om särskilda resurser till länskolnämndernas ANT-kontaktpersoner. Utbildningsutskottet förutsatte därvid att länskolnämnderna skulle kunna betala ANT-verksamheten med medel från sina expertanslag.

I propositionen 1977/78:105 om åtgärder mot narkotikamissbruk framhöll dåvarande socialministern att det var angeläget att de förebyggande insatserna mot missbruk bland ungdomar ytterligare utvecklades. För tillfälliga informationsinsatser och för utveckling av ANT-verksamheten föreslogs i propositionen sammanlagt 450 000 kr. Enligt socialutskottets mening fanns det utrymme för att låta exempelvis länskolnämnd disponera medel från anslaget. Socialutskottet erinrade samtidigt om att utbildningsutskottet våren 1978 i sitt betänkande UbU 1977/78:16 starkt understrukt vikten av att länskolnämnderna fortsätter den hittillsvarande ANT-kontaktverksamheten. Riksdagen beslöt i enlighet med socialutskottets förslag (SoU 1977/78:36, rskr 1977/78:363).

Jag har inhämtat att socialdepartementet av nyssnämnda belopp sedermera ställt 250 000 kr. till skolöverstyrelsens (SÖ) förfogande för utveckling av ANT-verksamhet inom skolans område.

Jag utgår från att länskolnämnderna skall kunna bekosta viss del av sin ANT-kontaktverksamhet med medel från sina expertanslag.

Samtidigt förutsätter jag att SÖ vid fördelningen av nyssnämnda 250 000 kr. i enlighet med socialutskottets uttalande beaktar behovet av ytterligare resurser för länskolnämndernas ANT-kontaktverksamhet.

Avslutningsvis vill jag erinra om att ett omfattande utvecklingsarbete av ANT-verksamheten i skolorna pågår f. n., bl. a. som ett led i reformeringen av skolans inre arbete.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Detta är en viktig fråga, därför att den gäller länskolnämndernas möjligheter att hantera ANT-verksamheten i skolorna. När man ser på anslagets storlek och vad det skall användas till finner man att det är en löjligt liten del av statsverkspropositionen – det rör sig under innevarande år om 250 000 kr.

Länskolnämnderna fick enligt förslag i propositionen 1976/77:108 för denna verksamhet 240 000 kr. Medlen ställdes till länskolnämndernas förfogande med ungefär 10 000 kr. per nämnd. Det gav dem möjligheter att agera och arbeta. Man fastslog vad kontaktpersonerna skulle syssla med: att inom länet samordna skolans aktiviteter på ANT-området, att förmedla information, t. ex. lämpliga läromedel, från centrala myndigheter till skolpersonalen och omvänt, att stimulera till försöksverksamhet inom länet, att genom utbyte av erfarenheter på SÖ:s konferenser för ANT-kontakter förbättra undervisningen av elever på ANT-området och slutligen att initiera

stödande åtgärder för elever som har problem.

I Norge har man sedan följt detta exempel, därför att man tyckte att det var bra.

Så kom då regeringens olyckliga beslut att dra in hela anslaget. Därefter har det förekommit diverse framstötningar här i riksdagen både frågevägen och motionsvägen. Vi har behandlat ärendet i socialutskottet, och meningen var att man skulle ta pengar från ett informationsanslag för tillfälliga insatser för att rädda över verksamheten till länskolnämndernas kontaktpersonverksamhet.

Jag är ganska besviken över ärendets hela förlopp och handläggning. Socialdepartementet har i en skrivelse den 26 oktober 1978 till skolöverstyrelsen sagt att SÖ bör ställa medel till förfogande för projektverksamhet. Skolöverstyrelsen har då gått ut till länskolnämnderna och begärt förslag. Det har kommit in ansökningar rörande projektverksamhet för 3 milj. kr., när det i själva verket var fråga om att det skulle finnas personer på länskolnämnderna som kunde arbeta med verksamheten. Det är ju det som det är fråga om – inte att dela ut pengar till diverse projekt i skolorna. Jag hoppas att statsrådet kan ändra dessa förhållanden. Det behöver faktiskt bli klarlagt hur det skall vara på länskolnämnderna.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag har svårt att se hur departementet skulle kunna ingripa i den verkställande myndighetens ansvar när det gäller att bestämma hur ANT-verksamheten kan bedrivas. Det måste ju ändå vara i de lokala sammanhangen på initiativ från länskolnämnderna eller på initiativ från skolorna och då med stöd av länskolnämnderna som den väsentliga verksamheten kan komma i gång och sedan utvecklas. Jag tror att det är viktigt att vidareutveckla samspelet mellan länskolnämnd och lokala skolor, där man har den direkta kontakten med de problem eleverna har eller kan få. Jag har förtroende för skolornas förmåga att med länskolnämndernas stöd utveckla en projektverksamhet som kan uppfylla de krav som jag liksom Evert Svensson ställer. Jag tror att de kommer att infria våra förhoppningar om ett förebyggande arbete i denna oerhört viktiga och allvarliga fråga.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Problemet är att det extra anslag till kontaktpersonerna på länskolnämnderna som man äntligen fått till stånd och som gav dem utrymme att arbeta nu har övergått till att bli ett anslag för projekt. Om skolöverstyrelsen skickar ut en uppmaning att komma in med förslag till projekt när det gäller denna verksamhet så kommer det naturligtvis in massor. Man fick in förslag som skulle kosta ungefär 3 milj. kr. att genomföra.

Jag tycker det hela är rent löjligt. Om det skall göras projekt på det här området fordras det belopp av en annan storleksordning än de 250 000 kr. som man föreslagit till årets riksmöte.

Jag vill alltså ha tillbaka verksamheten i detta stycke – i en eller annan form – till länskolnämnderna. Jag vädjar till statsrådet att försöka klara upp

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Om ANT-verksamheten (Alkohol-Narkotika-Tobak) i länskolnämnderna

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om ANT-verksam-
heten (Alkohol-
Narkotika-Tobak)
i länskolnämnd-
erna*

situationen på den punkten. Länskolnämnderna bör ha ett ordentligt ansvar på detta område, och de bör också ha utrymme att ta det ansvaret.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag har inhämtat att i varje fall vissa länskolnämnder hos SÖ begärt medel för projekt som i realiteten innebär att medlen används till kontaktpersoner. Till en del är därmed Evert Svenssons önskemål uppfyllda.

Jag tror inte att man behöver vara så pessimistisk som Evert Svensson när det gäller vad projekten kan åstadkomma. Det är sant att det är fråga om blygsamma medel. Det skulle vara blygsamma medel också om man fördelade dem jäms över på länskolnämnderna.

Jag är säker på att SÖ uppmärksammar vad som sägs i den här debatten. Men samtidigt är jag, som sagt, inte fullt så pessimistisk som Evert Svensson. Snarare har jag tilltro till vad som kan komma fram genom den verksamhet i mycket olika former som täcks av ordet projektverksamhet.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Vad statsrådet nu säger bekräftar vad vi trodde i socialutskottet. Vi trodde att man skulle kunna använda anslaget för tillfällig informationsverksamhet till detta. Vi trodde att man skulle kunna begära att få t. ex. 10 000 kr. för kontaktpersonernas verksamhet. Om resultatet av den här debatten är att det slås fast – och det verkar som om statsrådet är ense med mig på den punkten – att länskolnämnderna kan använda dessa pengar till kontaktpersoner och jämställa det med projektverksamhet, har vi nått precis dit jag ville komma med den här debatten. Då tackar jag.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag vill understryka vad jag tidigare sade, nämligen att i varje fall en del länskolnämnder har föreslagit projekt i form av verksamhet av kontaktperson.

Vidare har länskolnämnderna egna expertmedel, med vilka de kan dryga ut de medel de kan få av skolöverstyrelsen.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det har skapats en väldig oro ute på länskolnämnderna i den här frågan. Den är inte fullt så enkel som vi kanske vill göra den. Därför är det här klara uttalandet från statsrådet bra. Tack!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om alarmanordningarna på SJ:s tåg

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Sven-Erik Nordins* (c) den 16 januari anmälda fråga, 1978/79:278, och anförde:

Herr talman! Sven-Erik Nordin har frågat mig om jag anser att nuvarande alarmeringsanordningar på SJ-tågen är till fyllest och om något initiativ kommer att tas för att åstadkomma en förbättring.

När ett sjukdomsfall eller en olycka inträffar på tåg går det i allmänhet att få tag på konduktören antingen direkt eller med hjälp av medpassagerare. I sovvagnar används också metoden att hänga ut en skylt utanför kupén då samtal önskas med konduktören. Vid allvarigare olyckor är nödbromsen den bästa alarmeringsanordningen.

SJ har i sin långsiktiga investeringsplan tagit upp en beställning av sovvagnar. Om en sådan beställning kommer till stånd kommer naturligtvis olika förbättringar att övervägas – däribland också alarmeringsanordningar.

Av intresse i detta sammanhang är också den utbyggnad av trafikradio på tåg som pågår. Därigenom kan lokförare och tågledare få kontakt med varandra. SJ undersöker i samband därmed möjligheterna till direkt kontakt också mellan konduktören å ena sidan och lokföraren och tågledare å andra sidan via handburen radio. Systemet med trafikradio skall enligt SJ:s planer vara utbyggt på alla mer trafikerade linjer i början av 1980-talet. När det gäller de 150 nya personvagnarna som SJ har beställt överväger SJ att installera lokaltelefon som ger förbindelse mellan konduktör och lokförare.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Låt mig också ge en cloge för att svaret har kommit så snabbt.

För det mesta utgör en inträffad händelse bakgrund till en fråga – så är det också här. För en vecka sedan uppstod eld i en sovvagnskupé på sträckan Mellansel–Långsele. Elden orsakade onödigt stora skador på grund av att man inte tillräckligt snabbt fick kontakt med tågpersonalen. En eldsvåda är ändå någorlunda lätt att klara på ett tåg. Det finns eldsläckare i varje vagn, även om den är diskret placerad och många passagerare inte känner till att den finns. Gäller det en eldsvåda är det befogat att dra i nödbromsen, och så skedde även här.

Denna händelse ger emellertid anledning till några följdfrågor: Hur gör man när en person skadats på ett tåg eller blir hastigt sjuk? Det är natt, andra passagerare sover – hur tillkallar man hjälp? Man kan, om man orkar, hänga ut skylten Samtal önskas med konduktören, säger Anitha Bondestam. Men hur länge får man vänta då? Någon medpassagerare kan springa och hämta hjälp hos tågpersonalen i tjänstekupé. Det har jag försökt och upptäckt att en vagn mitt i tåget är låst, vilket hindrat mig från att få kontakt med personalen. Det är rangeringsproblem som orsakat detta förhållande. Man är alltså under lång tid helt isolerad på fjärrtågen, och det är inte bra. Ett larmsystem med en knapp i varje kupé att användas i nödfall skulle faktiskt räcka.

Om alarmanordningarna på SJ:s tåg

Jag måste fråga ett par saker till. Anitha Bondestam nämner nödbromsen som den bästa alarmeringsanordningen. Menar Anitha Bondestam på fullt allvar att man skall dra i nödbromsen vid ett allvarligt sjukdomsfall? Vad som händer då är att man bara ytterligare förlänger tiden fram till dess man når nästa snälltågsupphåll och får kontakt med läkare och ambulans.

Nästa fråga gäller en hypotes: Om en beställning av sovvagnar kommer till stånd skall förbättringar vidtas, sägs det i svaret. Vad händer om beställningen inte kommer till stånd? Vad händer i de gamla sovvagnarna?

Sammanfattningsvis måste jag tyvärr fråga: Är det rätt uppfattat att Anitha Bondestam inte kommer att ta något speciellt initiativ i anledning av de här händelserna?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Sven-Erik Nordin frågar vad man skall göra om ett sjukdomsfall inträffar mitt i natten och det inte räcker med att hänga ut en skylt. Det är mycket sällsynt att man är ensam i en kupé och inte har möjlighet att via medpassagerare få kontakt med konduktören.

När det gäller det speciella fall Sven-Erik Nordin tar upp är han bättre informerad än jag. Normalt skall det finnas en konduktör i varje del av tåget om någon dörr är låst.

Vidare frågar Sven-Erik Nordin om det är meningen att man skall dra i nödbromsen när det inträffar ett sjukdomsfall. I mitt svar har jag gjort skillnad mellan olyckor och sjukdomsfall. Det är givetvis framför allt i samband med olyckor som nödbromsen bör användas.

Sedan till frågan om vad som händer om en beställning av sovvagnar inte kommer till stånd: I mitt svar på frågan har jag angett att den utbyggnad av trafikradio som pågår och de försök med handburen radio som nu inleds i samband med utbyggnaden av trafikradio berör även de sovvagnar som nu finns och alltså inte är beroende av den nya beställningen.

Med hänsyn till de åtgärder som man på SJ själv initierat avser jag inte att ta några ytterligare initiativ i frågan.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Något ljusare blev bilden efter Anitha Bondestams senaste inlägg.

Får jag bara påpeka att när vi här talar om möjligheter att skapa direkt kontakt mellan konduktören och lokföraren och tågledaren samt mellan tåg och stationer är det *en* sak. En helt annan sak är vad jag närmast velat prioritera, nämligen en enkel larmanordning mellan passagerarna och konduktören för att då kunna klara problemen litet bättre.

Här rör det sig om växande problem. Anitha Bondestam säger själv i sin proposition att persontrafiken på järnväg kommer att öka speciellt på fjärrtåg under åren som kommer. Då är det, menar jag, av väsentlig betydelse att servicen på dessa fjärrtåg blir bättre, inte minst just i det här avseendet.

På flyg, buss och liknande kommunikationsmedel får man alltid kontakt. På tåg är man hittilldags hjälplös och isolerad om det vill sig illa.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om ifrågasatt nedläggning av vägstationer i Malmöhus län

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om ifrågasatt
nedläggning av
vägstationer i Mal-
möhus län*

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Knut Wachtmeisters* (m) den 11 januari anmälda fråga, 1978/79:261, och anförde:

Herr talman! *Knut Wachtmeister* har i sin fråga angett att statens vägverk enligt uppgift avser att rationalisera bort 2 av Malmöhus läns 13 vägstationer. En av de nedläggningshotade vägstationerna är belägen på Söderslätt, som tillhör de för snöoväder mest utsatta delarna av länet. Härvid anges att möjligheterna till effektiv snöröjning inom berört område avsevärt försämrats. Mot denna bakgrund har *Knut Wachtmeister* frågat mig om jag avser att låta ompröva vägverkets beslut.

För att åstadkomma en så rationell väghållning som möjligt pågår kontinuerligt inom vägverket en översyn av driftorganisationen som bl. a. innebär förändringar av arbetsområdesindelningen.

Enligt vad jag erfarit från verket finns f. n. inom Malmöhus län beslut om nedläggning av endast ett arbetsområde med tillhörande vägstation. Den beslutade områdesförändringen innebär att arbetsområdet i Tullstorp kommer att dras in och att dess vägnät delas upp på angränsande arbetsområden.

Trafikarbetet inom Tullstorpsområdet uppgår till ca 70 miljoner fordonskilometer. Detta kan jämföras med länets mest trafikbelastade arbetsområde, Arlov, där motsvarande siffra är 420 miljoner fordonskilometer. De mest trafikbelastade vägsträckorna inom Tullstorpsområdet finns i områdesgränserna med trafikströmmar till och från Malmö, Trelleborg, Ystad och Skurup. I förhållande till trafikflödet inom området är Tullstorpsanläggningen i dag således felplacerad.

Genom nedläggningen och överföringen av resurser till angränsande områden möjliggörs en serviceutjämning mellan det lågtrafikerade Tullstorpsområdet och dessa mer högtrafikerade områden. Omorganisationen medför vissa besparingar för vägverket, men de största fördelarna bedöms vara förbättringar för trafikanterna i form av ökad framkomlighet och färre olyckstillfällen.

Servicen inom det nuvarande Tullstorpsområdet kommer efter omorganisationen att bli av lika hög standard som på motsvarande vägar inom andra delar av länet. För vinterväghållningen kommer områdesindragningen inte att innebära någon standardförsämring eftersom antalet fordon för snöröjning och halkbekämpning inte berörs.

Som jag har framhållit i årets budgetproposition bedömer jag det som nödvändigt att vägverket fortsätter rationaliseringen av den lokala organisationen. Jag anser att sådana indragningar av vägstationer som innebär en bibehållen servicenivå måste få genomföras om de är ekonomiskt motiverade.

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om ifrågasatt
nedläggning av
vägstationer i Mal-
möhus län*

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag är glad över att det blott är en station som hotas av nedläggning och inte två, som har uppgivits för mig.

Jag är fullt medveten om att statens vägverk är tvunget att liksom alla andra se om sitt hus och rationalisera. Det inträffade snöövädret ger emellertid anledning till eftertanke, och man frågar sig om de uppnådda rationaliseringsvinsterna uppväger den sämre beredskap som detta utsatta område i södra Skåne får.

Utifrån olika utgångspunkter skulle en nedläggning minska de årliga kostnaderna med någonting mellan 90 000 och 270 000 kr. Det är emellertid ostridigt att de 18 anställda, som avses omplaceras på fyra andra stationer, i stället för att som nu ha i genomsnitt 6 km till jobbet får 30 km. Ingen avser nämligen att byta bostadsort. I realiteten innebär detta att var och en måste köra 60 km för att med sitt fordon eller arbetsredskap nå den tidigare utgångspunkten. Detta måste naturligtvis medföra en väsentligt försämrad beredskap, även om, som Anitha Bondestam säger, antalet snöröjningsfordon är oförändrat.

När Anitha Bondestam nu uppger att en indragning innebär förbättringar för trafikanterna, tror jag dels att detta i så fall blott berör de större vägarna, dels att de i området boende liksom jag har en kanske något annan uppfattning därom.

Det här ärendet är faktiskt av ganska gammalt datum. Redan 1975 ifrågasattes en nedläggning av Tullstorp – så heter vägstationen på Söderslätt. De berörda kommunerna, Trelleborg och Skurup, hade då ingenting att erinra, utan nöjde sig med att säga att man förutsatte att servicen inte skulle försämrats. Nu har kommunerna skärpt tonen något och sällat sig till dem som begär att vägstationen skall vara kvar, troligtvis därför att man befarar att servicen annars skulle bli sämre.

Ett eller annat snöoväder av betydligt mindre omfattning än nyårshelgens med allt vad det medför i form av fördyrade transporter räcker säkerligen till för att en eventuell rationaliseringsvinst förbyts i förlust.

Om man nu inte kan bibehålla vägstationen, blir en naturlig följdfråga, om kommunikationsministern kan tänka sig att man håller vinterberedskap på samma strategiska ort, antingen på den gamla anläggningen eller, om det skulle visa sig vara fördelaktigare, i anslutning till något närliggande företag.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag vill först nämna att personalorganisationerna vid MBL-förhandlingar inte har haft något att erinra mot personalförändringarna.

Vad beträffar effekterna av sådana här sammanslagningar har, enligt vad jag upplysts om, erfarenheterna varit goda i vad avser standarden på vägunderhållet i de områden där sammanslagningar hitintills har skett. Standarden har bättre kunnat anpassas till trafiken, och även i de nya arbetsområdenas utkanter har i förhållande till trafiken en god vägunder-

hållsstandard kunnat upprätthållas.

De under nyårshelgen inträffade trafikstörningarna på bl. a. Söderslätt berodde ju på exceptionella väderförhållanden. Oberoende av arbetsområdesindelningen måste vägverkets resurser vid ett sådant tillfälle koncentreras till de större vägarna. Det finns alltså inte anledning att för den sakens skull behålla redskapen på det ställe där de nu finns.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Kommunikationsministern säger nu att de anställda har gått med på det hela, men det är faktiskt en sanning med modifikation. Vid centrala förhandlingar har representanter för Statsanställdas förbund och SALF gått med på en nedläggning. Men då skulle nedläggningen uppskjutas och inte, som från början var tänkt, äga rum vid kommande årsskifte utan genomföras 1982. De lokala fackrepresentanterna, de anställda på företaget, har däremot motsatt sig att en nedläggning skulle ske.

Sedan beklagar jag naturligtvis om man inte kan tänka sig att ha viss service i detta hänseende vintertid. Det skulle säkerligen medföra trygghet för de i området boende, om man kunde lämna sådan service. Men jag får nu förlita mig på att eftersom nedläggningen inte kommer att ske förrän om ett par år skall man under tiden hinna tänka om och göra de förbättringar som jag här förordat och som enligt min uppfattning skulle medföra en bättre beredskap på Söderslätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om färjetrafiken mellan Sundsörn och Torsö

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Gunilla Andrés* (c) den 12 januari anmälda fråga, 1978/79:266, och anförde:

Herr talman! *Gunilla André* har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder som syftar till att vidmakthålla en tillfredsställande färjetrafik för människor som är beroende av sådan för att nå arbete och service. Bakgrunden till frågan anges vara en planerad indragning av den frigående färjan mellan Sundsörn och Torsö.

Vid den aktuella färjeleden finns i dag två färjor – dels en ordinarie linfärja, dels en frigående reservfärja. Den frigående reservfärjan har främst varit avsedd att upprätthålla trafiken vintertid och när det pågår översyn av linfärjan.

För att trafiken med linfärjan skall kunna upprätthållas vintertid skall, enligt vad jag har erfarit från vägverket, en luftbubblingsanläggning installeras i likhet med vad som finns på motsvarande leder, bl. a. i Jämtlands län. Härigenom hålls vattnet i rörelse så att isläggning förhindras. Erfarenheten från driften av denna typ av färjor och anordningar är god. Genom att färjeleden på detta sätt bör kunna hållas fri från hindrande is kommer någon

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om färjetrafiken
mellan Sundsörn
och Torsö*

*Om färjetrafiken
mellan Sundsörn
och Torsö*

förändring av trafiken inte att ske. Den frigående färjan kommer också att t. v. behållas som reserv vid leden.

Av dessa skäl avser jag inte att vidta några åtgärder i frågan.

GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

För människor som bor på öar är båt- och färjeförbindelser de enda möjligheterna till kommunikation med omvärlden. Människorna är helt beroende av detta färdmedel. Det kan gälla arbetsresor, sjuktransporter eller resor för att nå service av olika slag. Man kan med fog påstå att öbefolkningen på grund av detta är mer sårbar än andra människor. Om en akut situation uppstår som kräver omedelbara hjälpsatser måste man kunna lita på att båt- eller färjetrafiken fungerar.

Dessa konstateranden är självklarheter, men jag tycker det finns anledning att nämna dem i detta sammanhang.

Jag har i min fråga tagit upp det förhållandet att man på vissa håll planerar att försämra färjetrafiken. Det har framkommit tankegångar som, om de blev förverkligade, skulle leda till oacceptabla förhållanden. Min fråga har ställts med anledning av färjetrafiken till Torsö, som ligger utanför Mariestad. Där bor mellan 600 och 700 personer. Torsö är dessutom ett attraktivt område för fritid och rekreation.

Leden trafikeras vanligtvis med kabelfärja, men det finns också en frigående färja. Det är den sistnämnda som man nu planerar att dra in. Om så sker kommer det att innebära att trafiken vid vissa tillfällen inte kan upprätthållas kontinuerligt. Under riksdagens juluppehåll kunde jag konstatera att kabelfärjan låg helt infrusen och obrukbar, och endast tack vare den frigående reservfärjan kunde trafiken upprätthållas.

Av statsrådets svar framgår att man planerar att installera en luftbubblingsanläggning. Det kanske kan låta bra, men vi skaraborgare hyser en sund skepsis mot nymodigheter som vi inte har någon erfarenhet av. Varken personalen på färjan eller torsöborna är övertygade om att det kommer att fungera. Om nu expertis tror att det går att upprätthålla trafiken genom att lägga ned luftbubblingsledningarna, tycker jag att det är en rimlig begäran att den ifrågasatt reservfärjan får ligga kvar till dess man har provat systemet vid besvärliga förhållanden, t. ex. vid drivis. Min fråga till kommunikationsministern är: Kan jag tolka svaret på det sättet att så kommer att ske?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Svaret på den frågan är ja.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Jörgen Ullenhags* (fp) den 12 januari anmälda fråga, 1978/79:267, och anförde:

Herr talman! Jörgen Ullenhag har frågat mig vilka orsakerna är till störningarna i tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm och vilka kortsiktiga och långsiktiga åtgärder som kommer att vidtas för att förbättra den nuvarande situationen.

Det är enligt min mening oundvikligt att trafiken utsätts för störningar under extrema väderförhållanden såsom kraftiga snöoväder och sträng kyla. Jag tror inte att det är tekniskt möjligt att utforma trafikapparaten så att den helt utan problem klarar sådana förhållanden som nu har rått. Skulle SJ försöka sig på att radikalt minska även sådana vintertrafikproblem som sporadiskt uppstår skulle kostnaderna och biljettpriserna bli helt orimliga, eftersom det bl. a. förutsätter mycket stora investeringar i reservvagn och reservvagnar. Järnvägen skulle då bli mycket dyr året runt.

SJ arbetar dock ständigt på att förbättra möjligheterna att hålla trafiken i gång även under svåra förhållanden. Ett problem som just gäller sträckan Uppsala–Stockholm har uppstått på grund av att pendeltågen visat sig ha svårt att klara extrema vinterförhållanden. Den långväga tågtrafiken har därför i vissa fall även tagit upp pendelresenärer med bl. a. förseningar som följd. Enligt vad jag har erfarit pågår nu diskussioner mellan SJ och SL om hur pendeltågstrafiken skall kunna förbättras till nästa vinter.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Enligt senaste folkräkningen 1975 pendlade närmare 5 000 människor från Uppsala kommun till Storstockholm och över 1 000 var inpendlare från Stockholm till Uppsala. Vi hade alltså i mitten på 1970-talet omkring 6 000 pendlare mellan Uppsala–Stockholm och Stockholm–Uppsala. Dagens antal ligger sannolikt betydligt högre. Huvuddelen av alla dessa pendlare använder sig av tågförbindelserna.

Det är därför av vitalt intresse att tågförbindelserna fungerar väl. Tidigare vintrar – och det har då inte bara gällt under extrema väderförhållanden – har detta inte alltid varit fallet. Besvärliga förseningar har inträffat. Även i januari i år har det varit vanligt med förseningar morgnar och kvällar. Det var fallet t. ex. i fredags. På lördagen kunde Upsala Nya Tidning meddela att förseningarna på fredagen började kl. 06.24 på morgonen och att förseningstiden ökade under dagen. I stället för att köra med sina vanliga lok tvingades SJ vid några tillfällen under dagen att sätta in s. k. Hg-lok. Dessa loks maximala hastighet är betydligt lägre än de loks som används normalt. Enligt tidningen säger man på SJ:s pressinformation i Stockholm, att den här typen av lokbyten är "en oerhörd nödfallsutväg".

Till detta kommer att antalet sittplatser har varit klart otillräckligt på vissa

*Om tågtrafiken
mellan Uppsala
och Stockholm*

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om tågtrafiken
mellan Uppsala
och Stockholm*

morgon- och kvällståg mellan Uppsala och Stockholm. Många resenärer har blivit utan sittplats och har fått stå i tågkorridorerna. Särskilt besvärande har det varit för de pendlare som stigit på i Knivsta för att resa till Stockholm.

Pendlarna – det rör sig alltså om många tusen – frågar sig naturligtvis vad de störningar som jag här har beskrivit beror på och vill självfallet veta att SJ gör vad som kan göras både på kort och på lång sikt.

Jag håller med kommunikationsministern om att man självfallet inte helt kan undvika trafikstörningar under extrema väderförhållanden, men det bör vara möjligt att hålla en sådan beredskap att det finns lok som fungerar som det var avsett. Det bör också, om man har en god planering, vara möjligt att hålla så många vagnar att samtliga tågresenärer får sittplats.

Jag vill sluta med att ställa ett par följdfrågor till statsrådet:

Innebär statsrådets svar att man kan räkna med att senare vintrars störningar i pendeltrafiken Uppsala–Stockholm inte kommer att upprepas på liknande sätt i framtiden? Jag talar då också om situationer där det inte har varit häftiga snöoväder och mycket sträng kyla, för vi har haft störningar även under mera normala vintrar.

Vidare: Hur ser statsrådet över huvud taget på den långsiktiga utvecklingen när det gäller pendeltrafiken Uppsala–Stockholm? Det är enligt min mening viktigt att man underlättar för dem som väljer att pendla. Det måste vara en strävan att arbeta för valfrihet vid avvägningen när det gäller bostad och arbetsplats genom högklassiga kommunikationer längs hela axeln Stockholm–Uppsala. I det sammanhanget har man anledning att ställa frågan, om det i framtiden verkligen räcker med två spår på del av sträckan Uppsala–Stockholm.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag delar Jörgen Ullenhags uppfattning att man på olika tänkbara sätt skall medge en valfrihet när det gäller kommunikationerna på den här sträckan.

Vad sedan gäller frågan om den reserv som SJ skulle kunna ha hade det enligt SJ:s bedömning behövts en reserv av ca 50 lok och 100 personvagnar för att företaget någorlunda smärtfritt skulle ha kunnat klara trafiken utan störningar under den senaste tidens snö och kyla. Detta skulle innebära en investering på 450 milj. kr. Att ha en sådan reserv torde inte vara realistiskt.

När det gäller problemen i stort i samband med sittplatserna på Uppsalatågen vill jag säga att också jag känner till att det ibland är svårt att få sittplats på tågen under högtrafik. Bristen på platser gäller i första hand förstaklassvagnarna. Det är här fråga om sådana kapacitetsproblem som uppstår i all trafik som liksom Uppsalatrafiken har mycket markerade toppar. Av ekonomiska skäl kan SJ inte anskaffa så många vagnar att man helt får bort trängseln under högtrafik, men jag tror att situationen kommer att förbättras då de 150 nya personvagnar som SJ har beställt börjar levereras. I de nya vagnarna är dessutom antalet platser större än i de nuvarande.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag noterar detta med stor tillfredsställelse. Såvitt jag kan förstå innebär det att de 150 vagnar som har beställts i första hand skall användas för den interregionala trafiken. Då bör rimligen de vagnar som är i mycket gott skick och som de nya vagnarna ersätter kunna sättas in på förbindelser av kortare art som t. ex. den mellan Uppsala och Stockholm. Förhoppningsvis kan vi därigenom under kommande vintrar få en bättre situation på sträckan Uppsala-Stockholm än vad vi haft under senare vintrar.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Det hoppas jag också.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om subventioner
till charterflyg-
ningar*

§ 12 Om subventioner till charterflygningar

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Gusti Gustavssons* (s) den 15 januari anmälda fråga, 1978/79:272, och anförde:

Herr talman! Gusti Gustavsson har frågat mig dels om jag anser att det är riktigt att ekonomiska stimulansbidrag till researrangörerna ges enbart vid Sturups flygplats, dels om jag avser att medverka till att samma ekonomiska stimulansbidrag skall utgå vid charterflygningar från andra inom den södra regionen belägna flygplatser som är utbyggda för sådana flygningar.

Luftfartsverket får enligt luftfartstaxan, som beslutas av regeringen, medge sådan rabatt på landnings- och passageraravgift som kan anses vara förenlig med verkets ekonomiska intressen.

För några år sedan gjordes på uppdrag av luftfartsverket en undersökning av chartermarknaden i Sydsverige. Undersökningen visade bl. a. att huvuddelen av resenärerna föredrar Sturup framför Kastrup som avreseflygplats. På grundval av denna information utformade luftfartsverket ett stimulanspaket för att, i överensstämmelse med allmänhetens önskemål, överföra chartertrafik från Kastrup till Sturup. Stimulansåtgärderna omfattade bl. a. rabatter till flygföretagen på landningsavgifterna. En förutsättning för att rabatter skulle utgå var att de medförde ökad trafik. Åtgärderna för att stimulera chartertrafiken på Sturups flygplats utgörs således inte av subventioner utan av kommersiellt motiverade rabatter.

Luftfartsverkets bemyndigande att medge rabatter på landnings- och passageraravgifterna innebär att verket i varje särskilt fall har att ta ställning till frågor om stimulansåtgärder. Allmänt sett anser jag att det är angeläget att verket genom olika åtgärder skapar förutsättningar för utveckling av trafiken på de svenska flygplatserna.

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om subventioner
till charterflyg-
ningar*

GUSTI GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Anledningen till frågan är att luftfartsverket i brev erbjudit researrangörer ekonomiska subventioner, om de förlägger sina charterresor till Sturups flygplats. Avsikten torde vara att man bättre skulle kunna hävda sig i konkurrensen med Kastrup om charterresorna. Jag vill inte bestrida att så kan vara fallet, men det kommer också att drabba exempelvis Ängelholms flygplats, som också är en primärflygplats som sorterar under luftfartsverket. Om inte Ängelholms flygplats kan erbjuda researrangörerna subventioner liknande dem som Sturup erbjuder, kommer chartertrafiken från Ängelholm självfallet att försvinna.

Ängelholm-Helsingborgs flygplats har under de senaste åren haft förmånen att kunna erbjuda sina resenärer en ökande chartertrafik till bl. a. Bornholm, London, Edinburgh, Rimini och Genève.

Sålunda utnyttjade inte mindre än 7 530 passagerare denna möjlighet under år 1977, trots att utrymmena för tull- och polismyndigheterna och även för passagerarna då inte var tillfredsställande. Den 15 december 1977 utbyggdes emellertid Ängelholm-Helsingborgs flygplats väsentligt och förfogar nu över tre gånger så stort utrymme, varvid hänsyn även har tagits till en utökning av chartertrafiken.

Ängelholms flygplats har ett passagerarupptagningsområde som omfattar ca 500 000 personer i nordvästra Skåne och i södra Halland. Det är därför synnerligen beklagligt att luftfartsverket på detta sätt motverkar utvecklingen av Ängelholms flygplats. Inte heller är det troligt att alla resenärer som inte längre har möjlighet att charterflyga från Ängelholm kommer att utnyttja Sturups flygplats, eftersom resorna i många fall blir förmånligare från Kastrup än från Sturup.

Jag hade hoppats att kommunikationsministern skulle ha velat medverka till att även Ängelholms flygplats får komma i åtnjutande av subventioner liknande dem som kommer Sturups flygplats till del, i all synnerhet eftersom luftfartsverket byggt ut Ängelholms flygplats för att möjliggöra en utökning av chartertrafiken. Nu kan jag konstatera att så inte är fallet, vilket är beklagligt.

Jag vill sluta med att ställa en fråga till kommunikationsministern: Tycker kommunikationsministern att det är rimligt att luftfartsverket först bygger ut flygstationen för att bl. a. möjliggöra en större chartertrafik, varefter man går till reseorganisationerna och säger att om de förlägger sina flygningar till Sturup får de ekonomiska subventioner? Enligt min mening är detta en orimlig politik. Borde inte luftfartsverket, som är huvudman för Ängelholms flygplats, medverka till utvecklingen av flygplatsen i stället för att som nu motverka den?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Gusti Gustavsson tog upp frågan om chartertrafiken på Ängelholms flygplats. Till att börja med vill jag påpeka att utbyggnaden av

*Om subventioner
till charterflyg-
ningar*

flygplatsen är avsedd främst för inrikesflygets expansion.

Jag vill också erinra om vad jag sade i mitt frågesvar, nämligen att åtgärderna på Sturups flygplats inte utgörs av subventioner utan av kommersiellt motiverade rabatter. Det kan också nämnas att rabatterna har inneburit att antalet charterresenärer på Sturup har ökat från 73 000 år 1975 till ca 170 000 år 1978, dvs. en ökning med nästan 100 000. Jag vill också understryka att åtgärderna på Sturup endast syftar till att förbättra Sturups förutsättningar att konkurrera med Kastrup.

Om vi sedan räknar charterresenärerna bara en gång – inte två gånger, både när de for och när de kom tillbaka, som Gusti Gustavsson gjorde – kan man konstatera att chartertrafiken mellan 1975 och 1977 på Ängelholms flygplats ökat från 1 300 passagerare till ca 3 300 passagerare. Men under år 1978 minskade passagerarantalet till ca 1 100. Den minskning i charterflyget från Ängelholms flygplats som ägde rum i fjol har, mot bakgrund av trafikutvecklingen under de senaste åren, enligt luftfartsverkets uppfattning inget samband med stimulansåtgärderna på Sturup. – Bland de faktorer som Gusti Gustavsson inte nämnt beträffande chartertrafiken är den att arrangörerna och bolagen strävar efter att koncentrera sin verksamhet till ett begränsat antal flygplatser, eftersom det krävs en hel del basinvesteringar.

Det är framför allt andra faktorer än luftfartsverkets avgifter som är avgörande för valet av inrikesflygplats inom landet för charterflygningar.

Den intäktsökning – mer än 10 milj. kr. – som stimulansåtgärderna på Sturup har medfört har kommit alla luftfartsverkets flygplatser till godo, därför att de ses som en ekonomisk enhet. De pengarna har medverkat till att begränsa höjningarna av luftfartsavgifterna, och det är en viktig faktor i sammanhanget.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt framgår att jag inte tycker att det är lämpligt eller motiverat att jag ingriper i den beslutsprocess som skall leda fram till en fördelning av chartertrafiken på olika svenska flygplatser.

GUSTI GUSTAVSSON (s):

Herr talman! De siffror som jag nämnde beträffande passagerarantalet på charterflygningarna är Linjeflygs egna siffror. Enligt de uppgifterna har 7 530 passagerare använt sig av chartertrafiken på Ängelholm före 1977. Men det är riktigt att trafiken sedan, som kommunikationsministern säger, gick ned under 1978. Det berodde på att man då höll på att bygga om och bygga ut flygplatsen och därför inte kunde ha lika mycket chartertrafik som tidigare.

När det sedan gäller utbyggnaden av stationen säger kommunikationsministern att den gjordes enbart med tanke på den ordinarie inrikestrafiken. Men det är inte heller riktigt sant. Man har nämligen byggt ut lokalerna speciellt för polisens och tullens behov – och för inrikes flygresor behöver inte tullen ökade utrymmen. Men så har skett, och man har tagit hänsyn inte bara till inrikestrafiken utan också till den ökade chartertrafiken.

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
23 januari 1979

Om bättre strålskydd inom hälso- och sjukvården

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhöll ordet för att besvara *Margot Håkanssons* (fp) den 15 december anmälda interpellation, 1978/79:115, och anförde:

Herr talman! Margot Håkansson har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förbättra strålskyddet för patienter och personal inom hälso- och sjukvården.

Enligt strålskyddslagen (1958:110) fordras tillstånd av strålskyddsmyndigheten, statens strålskyddsinstitut, för att inneha röntgenutrustning och för att bedriva radiologiskt arbete. Den som bedriver sådant arbete är skyldig att vidta allt som – med hänsyn till arbetets natur och personalens yrkesvana – kan göras för att förebygga skador av strålningen. Inom sjukhusen är det i regel klinikchefen för röntgenavdelning eller radioterapeutisk avdelning som har det direkta ansvaret för verksamheten.

Strålskyddsinstitutet ger fortlöpande ut föreskrifter, anvisningar och råd om användningen av röntgenutrustning och annan teknisk utrustning som sänder ut joniserande strålning. Som exempel kan jag nämna att institutet har givit ut en svensk översättning av den internationella strålskyddskommisionens rapport om patientstrålskydd vid röntgenundersökningar och en skrift om stråldoser och strålrisker vid skärmbildsundersökningar. Särskilda tillsynsmän inom institutet inspekterar verksamheten.

Socialstyrelsen har i egenskap av tillsynsmyndighet för sjukvården i en skrift år 1976 tagit upp frågor om patientsäkerheten vid röntgenundersökningar (Socialstyrelsen anser 1976:4). Den innehåller synpunkter och förslag beträffande organisation, tillsyn och drift av röntgenverksamhet. Styrelsen framhåller bl. a. att all röntgendiagnostisk verksamhet inom ett sjukvårdsområde bör samordnas under en röntgenläkares ledning. Styrelsen understryker vikten av att personalen är ändamålsenligt utbildad för uppgiften och fortlöpande informeras om centralt eller lokalt utfärdade föreskrifter eller anvisningar. I skriften rekommenderas sjukvårdshuvudmännen att inrätta lokala röntgenkommittéer med uppgift att övervaka den röntgendiagnostiska verksamheten inom sjukvårdsområdet.

Socialstyrelsen har därefter i juli 1978 gjort en enkät till samtliga sjukvårdshuvudmän för att få en uppfattning om i vad mån styrelsens förslag och rekommendationer i nämnda skrift har genomförts. Svaren ger en ganska splittrad bild. Vad beträffar utbildning och information anordnas vid vissa sjukhus särskilda kurser i strålskydd och undersökningsteknik, medan utbildningen vid flertalet sjukhus synes ske i form av information på de aktuella avdelningarna. För den tekniska tillsynen av apparaturen saknas tjänster för sjukhusfysiker vid flertalet sjukhus. Lokala röntgenkommittéer fanns eller var under bildande vid undersökningstillfället hos åtta sjukvårdshuvudmän. Planer på bildande av sådana kommittéer fanns hos ytterligare åtta huvudmän.

Jag vill i detta sammanhang nämna att socialstyrelsen i en kungörelse, SOSFS (M) 1978:26, om ansvar för medicinteknisk utrustning i sjukvården

Om bättre strålskydd inom hälso- och sjukvården

m. m. ingående behandlat sjukvårdshuvudmännens och medicinalpersonals ansvar i samband med sådan utrustning. Styrelsen anför att det följer av huvudmännens ansvar för att sjukvården bedrivs ändamålsenligt att huvudmannen tillhandahåller nödvändiga resurser. Personal med erforderlig teknisk kompetens måste anlitas för att granska och godkänna ny utrustning samt hålla den funktionsduglig. Detta gäller naturligtvis i hög grad radiologisk verksamhet. Huvudmannens arbetsgivaransvar innebär också att arbets-skyddsaspekter måste beaktas. Socialstyrelsen understryker också behovet av utbildning av personal som handhar medicinteknisk utrustning. Styrelsen erinrar om att det ingår i det administrativa ansvar som läkare i överordnad ställning har att svara för att apparatur används rationellt och att underställd personal har erforderlig kompetens för att handha den.

Jag kan vidare nämna att sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, SPRI, i sitt arbetsprogram för år 1979 har tagit upp flera projekt som syftar till att förbättra säkerheten hos medicinteknisk apparatur, bl. a. röntgenutrustning.

För egen del vill jag understryka angelägenheten av att strålskyddet för patienter och personal ägnas ökad uppmärksamhet. En fortlöpande teknisk tillsyn av apparatur är härvid av grundläggande betydelse. En sådan ordning torde också vara ekonomiskt fördelaktig för huvudmännen, eftersom den kan väntas medföra bl. a. färre driftstörningar och bättre bildkvalitet med minskat behov av omtagningar.

Självfallet är det angeläget att personal i radiologiskt arbete har en för arbetsuppgifterna lämplig utbildning. Inom utbildningsdepartementet bereds nu de förslag som har lagts fram av utredningen Vård 77 och som i huvudsak berör utbildningen inom den kommunala högskolan. Regeringen avser att lägga fram en proposition i ämnet under våren 1979. På grundval av de förslag som läggs fram i propositionen kommer därefter utbildningsplanerna att ses över. Jag utgår från att gällande säkerhetsföreskrifter för olika verksamhetsområden därvid kommer att ägnas särskild uppmärksamhet.

Jag vill också erinra om att statens strålskyddsinstitut och socialstyrelsen har bildat en samarbetsgrupp för patientstrålskydd. Till gruppen är knuten en panel av experter, bl. a. läkare, fysiker, assistenter och administratörer. Gruppen har tagit upp bl. a. utbildnings- och kompetensfrågor. Därvid har diskuterats åtgärder för att förbättra den lokala utbildningen för personal inom det aktuella verksamhetsområdet. Enligt vad jag har inhämtat kommer socialstyrelsen och strålskyddsinstitutet att på grundval av resultaten av gruppens arbete överväga vilka ytterligare åtgärder som behövs för att förbättra personalens utbildning och strålskyddet.

Av vad jag har anfört framgår att de ansvariga myndigheterna har gjort åtskilligt för att förbättra säkerheten för patienter och personal vid bl. a. röntgenundersökningar och att ett omfattande arbete pågår för att ytterligare förbättra säkerheten. Jag kommer även i fortsättningen att följa denna utomordentligt viktiga fråga med uppmärksamhet och vidta de åtgärder som ankommer på mig.

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om bättre strål-
skydd inom hälso-
och sjukvården*

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Lindahl för svaret.

Jag är inte tillfredsställd med svaret men hoppas att under debattens gång få klagörande upplysningar.

Till att börja med konstaterar jag att svaret till stor del är liktydigt med det svar jag fick på en interpellation i samma fråga till statsrådet Troedsson den 12 december 1977, alltså för över ett år sedan. Tyvärr har inte så mycket hänt sedan dess från de ansvariga myndigheternas sida, men det vill jag inte på något sätt lasta statsrådet Lindahl för. Dock hoppas jag på krafttag från regeringens sida i denna så viktiga fråga, som på ett minst sagt upprörande sätt har sopats under mattan av ansvariga myndigheter. Det är på sin plats att fråga: Hur farlig får sjukvården vara? Hur många liv får spillas och hur många skall få obotliga strålskadador under år 1979? Strålningen som svensk sjukvård utsätter befolkningen för är mångdubbelt större än den kärnkraftsreaktorerna orsakar. Men på något sätt får sjukvårdande verksamhet inte ifrågasättas.

Röntgen och den joniserande strålningen kan både bota och orsaka cancer, och den sista delen är alldeles för litet beaktad. Skandalen vid Sahlgrenska sjukhusets kliniskt fysiologiska laboratorium under senhösten 1978 belyser klart hur bristfälligt strålskyddet är. Man har tvingats ge patienterna för höga stråldoser för att få en bild vid genomlysningarna. Trots detta blev bildkvaliteten dålig, och när skyddsombudet kopplades in blottades en skandal av oanade mått. Vederbörande klinikchef hade saknat tillstånd att bedriva röntgenverksamhet med genomlysning ända fram till 1976, då statens strålskyddsinstitut lämnade sådant tillstånd. Arbetet hade då pågått i ca 25 år utan tillstånd från institutet. Enligt tillståndet 1976 fick personalen endast utsättas för genomlysning och exponering under sammanlagt 30 minuter per vecka. I själva verket hade man utsatts för exponering ända upp till fem timmar i veckan. Tillståndsbeviset hade personalen aldrig sett. Det var av klinikchefen inlåst i ett kassaskåp.

Enligt lagen skall all personal som arbetar med strålning årligen hälsokontrolleras. År 1977 gjordes den första läkarkontrollen av den här personalen. Då hade en läkare, en sjuksköterska och två undersköterskor drabbats av cancer.

Tillstånd av strålskyddsinstitutet krävs för att inneha röntgenutrustning och för att bedriva radiologiskt arbete. Var finns dessa tillstånd samlade inom sjukvårdshuvudmännens, dvs. landstingens, områden? Finns de samlade någonstans och i så fall var? Vem har ansvaret och vem utövar kontrollen över att tillstånd finns? I vilken utsträckning kan statens strålskyddsinstitut kontrollera att all röntgen och radiologisk verksamhet har fått klarsignal, alltså tillstånd för sin verksamhet? När sedan tillståndet väl är givet har strålskyddsinstitutet inget ansvar för:

a. Apparaternas kvalitet; denna kontroll har föreståndarna ansvar för. Statens strålskyddsinstitut (SSI) är endast skyldigt att övervaka att man lokalt följer lagen. Till denna övervakning finns fem röntgeninspektörer anställda. Dessa fem skall räcka till för hela landets röntgenverksamhet.

b. Personalens hälsa; föreståndaren är enligt lagen skyldig att vidtaga

skyddsföreskrifter med årlig läkarkontroll och skall se till att personalen bär en dosimeter som registrerar hur mycket strålning man utsätts för. Statens strålskyddsinstitut skall också här övervaka. Hur klarar man den uppgiften?

c. Patientsäkerheten vid röntgenundersökningar; här har efter medicinalpersonalens ansvar enligt författning socialstyrelsen det yttersta ansvaret.

Socialstyrelsen har i sin bok Socialstyrelsen anser, Patientsäkerheten vid röntgenundersökningar gett sjukvårdshuvudmännen många råd om hur röntgenverksamheten skall bedrivas.

I statsrådets svar räknas alla dessa råd eller rekommendationer upp: Lokala röntgenkommittéer inom varje sjukvårdsområde, sjukhusfysiker, knutna till dessa områden, organisation, tillsyn och drift, ändamålsenlig utbildning för all personal avpassad för de uppgifter man skall utföra osv. Allt detta är goda råd men tydligen alltför dyra för huvudmännen.

Den enkät som socialstyrelsen lät göra i juli 1978 har, som statsrådet säger, visat på en splittrad bild. Sjukhusfysiker lyser med sin frånvaro hos de flesta sjukvårdshuvudmännen, och därmed saknas också kontroll av apparaturen. Endast åtta sjukvårdshuvudmän har bildat röntgenkommittéer. Av dessa åtta var några inte ens färdigbildade ännu. Planer på att starta denna verksamhet finns tydligen hos ytterligare åtta huvudmän, medan de övriga inte har någon planering påtänkt, utan man säger kanske som i Västerås: "Vi har inte tid med fler tidskrävande aktiviteter!"

Betyder socialstyrelsens rekommendationer någonting, eller kan man strunta i dem hur mycket man vill? Varför följer man inte de råd och anvisningar som kom ut 1976? I en kungörelse, SOSFS (M) 1978:26, som statsrådet talar om i svaret, belyses återigen ansvarsfrågan när det gäller medicinsk teknisk utrustning i sjukvården. Den kungörelsen gäller säkerheten för både patienter och personal, utbildning och tillsyn. Kommer sjukvårdshuvudmännen att försöka efterleva vad som där rekommenderas, eller blir det ytterligare en åtgärd från socialstyrelsen utan effekt?

Den samarbetsgrupp som bildats i november 1976 mellan statens strålskyddsinstitut och socialstyrelsen tog lång tid på sig innan den började fungera. De experter – läkare, fysiker, assistenter och administratörer – som knutits till gruppen var inte kallade till det första sammanträdet förrän efter ett år. Nu fungerar tydligen gruppen, men eftersom den inte är tillsatt av regeringen och inte har fått direktiv eller tidsplan från regeringen är det svårt att veta när arbetet kan vara avslutat.

Jag har nu till sist några frågor, även om mitt anförande i stort sett redan innehållit många frågeställningar.

1. Vad avser statsrådet att vidtaga för åtgärder för att röntgenkommittéer inrättas hos samtliga sjukvårdshuvudmän? Är det inte dags för åläggande, om rekommendationer inte beaktas?

2. Vad avser statsrådet att göra för att se till att allt radiologiskt arbete utförs av för arbetsuppgifterna utbildad personal? Socialstyrelsen är kallsinnig när det gäller att utfärda behörighetsbestämmelser. Här får man verkligen bevaka hur utbildningsdepartementet ser på behörighetsbestäm-

melseerna i detta fall när man skall gå igenom förslaget från Vård 77.

3. Behöver inte strålskyddslagen få en översyn i vad avser tillstånds- och ansvarsfrågan? Är det inte klart otillräckligt med fem röntgeninspektörer för hela landet?

4. Är det lämpligt att strålskyddsinstitutets verksamhet i vad avser radiologiskt arbete handläggs av jordbruksdepartementet?

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Det var många och väsentliga frågor som Margot Håkansson ställde till mig. Jag hoppas att jag något så när skall kunna svara på dem.

Utvecklingen inom sjukvården har medfört att det vid de större sjukhusen numera finns röntgenapparater på flera avdelningar. Tidigare var röntgenverksamheten samlad till en central röntgenavdelning. Detta kan på det lokala planet ha lett till osäkerhet om ansvarsförhållandena.

Jag vill i detta sammanhang klart deklarerat att strålskyddslagen innehåller bestämmelser om tillstånd för att inneha röntgenutrustning och om utseende av föreståndare för verksamheten. I sjukvårdskungörelsen finns vidare bestämmelser om bl. a. klinikchefens åligganden. Sjukvårdshuvudmännens arbetsgivaransvar innebär också att arbetsmiljöaspekter måste beaktas. Jag vill här erinra om de skärpta bestämmelserna i den nya arbetsmiljölagen. Den gällande lagstiftningen och utfärdade anvisningar skall självfallet efterlevas, på detta område liksom på andra.

Det kan enligt min mening finnas skäl för att huvudmannen inventerar röntgenutrustningen och kontrollerar att erforderliga tillstånd finns. Det är givetvis också viktigt att ansvarsförhållandena ute på sjukhusen klarläggs. Som jag har framhållit i mitt interpellationssvar är tillsynen av röntgenutrustning av grundläggande betydelse från säkerhetssynpunkt. En periodisk tillsyn och ersättning av försliten materiel kan förhindra att patienter och personal utsätts för oacceptabla stråldoser.

Sjukvårdspersonalens kunskande är naturligtvis en viktig faktor för strålskyddet. Det är enligt min mening nödvändigt att säkerhetsfrågorna ägnas ökad uppmärksamhet, inte bara i grundutbildningen av olika personalgrupper utan också vid introduktion av nyanställd personal och i den fortlöpande informationen i arbetet. Utvecklingen inom sjukvården, med utnyttjande av alltmer komplicerad apparatur, kemiska ämnen och högpotenta läkemedel, understryker behovet av en planlig information och instruktion i det dagliga arbetet. Jag håller med Margot Håkansson om att arbetsmiljön på våra sjukhus kan vara farlig.

Jag vill här framhålla att betydande insatser har gjorts på olika håll i landet just för att förbättra säkerheten i arbetet. Men jag är samtidigt av den uppfattningen att åtskilligt återstår att göra. Det är min förhoppning att den debatt som vi i dag har fört skall leda till att dessa viktiga frågor ytterligare uppmärksammas.

Margot Håkansson ställde fyra direkta frågor. Den första gällde vilka åtgärder som jag avser att vidta för att röntgenkommittéer skall inrättas ute i landstingen. Det får naturligtvis bli så, att jag tar upp en diskussion med

socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet, för att se vad som går att göra ytterligare för att initiera sådana kommittéer.

Den andra frågan gällde vad jag avser att göra för att se till att allt radiologiskt arbete utförs av utbildad personal. Det tycker jag att jag redan har svarat på. Jag delar uppfattningen att endast välutbildad personal skall utföra detta arbete.

I den tredje frågan undrar Margot Håkansson om inte strålskyddslagen behöver en översyn. Det är en sak som vi får ta upp ett resonemang med bl. a. socialstyrelsen och strålskyddsinstitutet om.

Till sist ifrågasätter Margot Håkansson om det är lämpligt att strålskyddsinstitutet lyder under jordbruksdepartementet. Jag gissar att hon i stället vill ha det under socialdepartementet. Jag lovar att jag skall ta upp denna fråga med Eric Enlund och på något sätt meddela Margot Håkansson resultatet av våra överläggningar.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lindahl för ett klagörande svar. Många av de frågor jag ställde i mitt föregående anförande har jag fått svar på, t. ex. att det är krav på att gällande bestämmelser efterlevs, att man skall se över att de direktiv från strålskyddsinstitutet som finns verkligen efterlevs och att man skall försöka att förbättra tillsynen av apparaturen. Det innebär ju att man måste knyta sjukhusfysiker till sjukvårdsområdena.

Vi är helt överens om att åtskilligt återstår att göra. Men det är väsentligt att de här problemen debatteras och inte glöms bort.

När det gäller mina direkta frågor vill jag framhålla att jag är mycket nöjd med att statsrådet kommer att ta upp en diskussion med socialstyrelsen om att röntgenkommittéer verkligen inrättas inom samtliga sjukvårdsområden. Det är oerhört viktigt, eftersom det är röntgenkommittéerna som skall ha den samlade bilden av verksamheten i sjukvårdsområdet. Jag tror att detta är en av de grundläggande frågorna när det gäller att få ett bättre strålskydd för både patienter och personal. Det är mycket viktigt att det finns en överblick över denna verksamhet, speciellt när den – som statsrådet anförde – är splittrad på många små områden. Det är alltid farligt med en uttunning av ansvaret.

När det gäller utbildningen har jag också fått ett klart svar. Nu gäller det bara att följa upp den delen, att se till att man får behörighet och en utbildning som verkligen svarar mot de krav som ställs bl. a. från Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund, som i många år har drivit denna fråga.

Som svar på min tredje fråga har jag också fått ett klart besked om att statsrådet avser att ta upp en diskussion om en översyn av strålskyddslagen. Jag hoppas att man i det sammanhanget också ser till att man får tillräckligt med röntgeninspektörer som kan sköta denna kontroll.

I min fjärde fråga tog jag upp det förhållandet att strålskyddsinstitutets verksamhet när det gäller radiologiskt medicinskt arbete sorterar under jordbruksdepartementet. Det är en helt riktig gissning att jag tror att socialdepartementet kanske bättre skulle kunna handlägga just frågor som gäller joniserande strålning i samband med röntgen och radiologiskt arbete.

Tisdagen den
23 januari 1979

*Om bättre strål-
skydd inom hälso-
och sjukvården*

Jag vet inte om det möjligen går att dela på detta ansvarsområde, men jag är glad att en diskussion kommer att tas upp.

Sedan finns det några andra punkter som jag gärna skulle vilja beröra något litet. Människor/patienter, som vi alla presumtvt är, utsätts för väldigt många radiologiska undersökningar – många givetvis utan att veta faran. Jag vill inte skrämma upp någon i onödan, men jag tror att det skulle vara bra om man kunde få fram någon form av patientkort i likhet med nuvarande vaccinationskort, där det kunde registreras hur många röntgenundersökningar man utsätts för. Där skulle då också registreras alla misslyckade bilder, s. k. omtagningar. Det är det som är så oerhört farligt att man för att få en bra bild kanske tar 10–15 bilder.

Riskerna med många undersökningar är helt klara. Riskerna är stora för speciellt leukemi, blodcancer, som kanske inte uppkommer förrän efter ett tiotal år men som är en ytterst allvarlig sjukdom.

Barn som inte kan ligga stilla kan utsättas för röntgenbestrålning i blodbildande organ i alltför höga doser och alltför många gånger. Barn som ofta råkar ut för olycksfall löper också risk att röntgas alldeles för mycket. Det finns stora risker med detta. Har man ett patientkort kan kanske de riskerna elimineras. Många gånger röntgar man i onödan.

Jag skulle också vilja ta upp frågan om rutinkontroller med röntgen och slentrianmässiga undersökningar. Hur skall man komma åt det? Det måste gå att gör någonting åt det.

Många gånger beror de på en osäkerhet av remitterande läkare. Man vet inte riktigt, och så röntgar man för säkerhets skull. Jag tror att det är oerhört viktigt med upplysning om farorna till alla som skriver röntgenremisser. Statsrådet har talat om utbildning för all sjukvårdspersonal om riskerna med röntgen och radiologiskt arbete men också om fortlöpande utbildning. Jag tror att det skulle vara bra om man på något sätt kunde ta upp den onödiga röntgen som ändå förekommer i vårt land.

Upplysningsverksamheten borde kanske också komma allmänheten till del. Många gånger tror man inte att man är riktigt undersökt om man inte har blivit röntgad. Så är egentligen inte fallet. Många gånger skulle det vara mycket bättre att undvika de röntgenundersökningar som så att säga krävs. Jag är medveten om att det är en svår balansgång, men jag tror att problemet måste tas upp till debatt. Detta gäller också de hälsoundersökningar som man utför, t. ex. mammografi. Det vore bra om man kunde utvärdera den innan man sätter i gång i stor skala. Detta gäller också privatpraktiker och tandläkare. Hur skall man kunna se till att deras utrustning är i gott skick och att det finns tillstånd?

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Här har talats mycket om upplysning. Jag skall inte blanda mig i debattens huvudämne. Men jag skulle vilja ge statsrådet Lindahl en upplysning i anslutning till Margot Håkansson's fjärde fråga.

Jag ställde i våras samma fråga i ett annat debattsammanhang här i kammaren. Då replikerade jordbruksutskottets ärade ordförande, Einar

Larsson, att han också kände sig litet främmande för strålskyddsinstitutets placering under jordbrukshuvudtiteln. Jag har en känsla av att det i riksdagen kan finnas stämning för att sälja det institutet ganska billigt till socialdepartementet.

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! De frågor Margot Håkansson tar upp om frekvensen av röntgenundersökningar som människor utsätts för är väldigt intressanta. Många människor kräver röntgenundersökning – de tror inte att de blivit väl undersökta förrän de fått röntgen. Det gäller naturligtvis också barn. Man frågar sig om läkarna för patientens skull tar till röntgen litet i onödan ibland.

Det är riktigt, som Margot Håkansson säger, att man bör upplysa allmänheten om att man bör hålla reda på antalet tillfällen då man har röntgenundersökts.

Margot Håkansson talar om att ett patientkort där alla röntgenundersökningar antecknas skulle vara behövt. Jag har diskuterat möjligheten att få fram ett patientkort. Jag tänker mig att det skulle kunna genomföras genom att en husläkare antecknar de behandlingar patienten har genomgått. På det sättet skulle man få en kontroll. Husläkaren kunde ha hand om kortet och ge råd till patienten.

När det gäller mammografi har jag talat med Jerzy Einhorn på onkologiska avdelningen på Karolinska sjukhuset. Han menar att man utan fara kan gå igenom mammografiundersökning två gånger på ett år. Men då räknar han med att man bara gör den undersökningen. Det måste alltså vara av intresse att veta om patienten tidigare blivit utsatt för röntgen av annat skäl. Mammografi som en allmän hälsokontroll ser jag därför för dagen inte som önskvärd, men som riktad hälsokontroll för vissa riskgrupper tycker jag den är mycket fin.

Jag skulle inte ha något emot om man på något sätt kunde få fram ett patientkort. Jag vill följa frågan och koppla den till frågan om husläkare.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar för de orden. Jag tycker att det har varit en intressant debatt i sakfrågan, och jag tror att den skall kunna föra den här viktiga frågan vidare på ett positivt sätt.

Jag skulle också vilja understryka det professor Biörck sade om jordbruksutskottets ordförandes vilshenhet. Det gällde en motion som jag och Rolf Wirtén hade väckt. Betänkandet var uppe till debatt i riksdagen våren 1978. Det framstår för mig som väldigt främmande att en hel del av den radiologiska verksamheten och röntgenverksamheten skall handläggas inom jordbruksdepartementet. Det skall bli intressant att följa hur den frågan kan tas upp mellan de två departementen.

Jag tycker också att det är väldigt viktigt att konstatera att kontinuiteten inom sjukvården inte är vad den borde vara. Om man kan koppla mängden röntgenundersökningar som utförs till den husläkare som har hand om

Om bättre strålskydd inom hälso- och sjukvården

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

Om bättre strålskydd inom hälso- och sjukvården

patienten finns det möjlighet att få bättre kontroll på verksamheten och bättre kunskap om hur mycket röntgen patienter utsätts för. Jag ser med intresse att man arbetar vidare på detta.

I den lilla boken Röntga lagom, som innehåller remissråd, står det just om patientstrålskydd. Där behandlas problemen med strålrisker vid medicinsk röntgendiagnostik. Det betonas att onödiga röntgenundersökningar och otillräcklig utbildning av läkar- och sjukvårdspersonal hör till de största strålskyddsproblemen. Tillsammans med all annan uppföljning när det gäller apparatur, röntgenkommittéer i landets sjukvårdsområden osv. hoppas jag att detta skall föra den här frågan närmare dess lösning till allas vårt bästa – såväl för patienter som för personal.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:85 till jordbruksutskottet

§ 15 Föredrogs och hänvisades

Förslag

1978/79:8 till finansutskottet

§ 16 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:570–575 till konstitutionsutskottet

1978/79:576 och 577 till finansutskottet

1978/79:578–582 till skatteutskottet

1978/79:583 och 584 till justitieutskottet

1978/79:585 till lagutskottet

1978/79:586–591 till utrikesutskottet

1978/79:592–595 till försvarsutskottet

1978/79:596–598 till socialförsäkringsutskottet

1978/79:599–605 till socialutskottet

1978/79:606–618 till kulturutskottet

1978/79:619–633 till utbildningsutskottet

1978/79:634–646 till trafikutskottet

1978/79:647–653 till jordbruksutskottet

1978/79:654–661 till näringsutskottet

1978/79:662–672 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:673 och 674 till civilutskottet

§ 17 Talmannen meddelade att propositionerna nr 100 och 101 skulle sättas sist på morgondagens föredragningslista.

Motioner

Tisdagen den
23 januari 1979

- 1978/79:675 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.* om åtgärder mot byråkrati, för decentralisering och för ökad kommunal demokrati
- 1978/79:676 av *Eric Holmqvist* om en publikation över riksdagens ledamöter
- 1978/79:677 av *Göthe Knutson* och *Håkan Winberg* om stödet till organisationstidskrifter
- 1978/79:678 av *Rolf Dahlberg m. fl.* om beskattningen av barnpension
- 1978/79:679 av *Georg Danell* om slopande av charterskatten
- 1978/79:680 av *Birgitta Hambræus m. fl.* om skattelindring för uppfinnare
- 1978/79:681 av *Erik Johansson* i *Hållsta m. fl.* om åtgärder mot tobakens skadeverkningar
- 1978/79:682 av *Ingegerd Troedsson m. fl.* om ändrade mervärdeskatte regler i fråga om ränta och begagnade varor
- 1978/79:683 av *Lars Werner m. fl.* om skärpning av kapitalbeskattningen
- 1978/79:684 av *Gösta Andersson* och *Lena Öhrsvik* om lokalisering till Nybro kommun av länsrätten i Kalmar län
- 1978/79:685 av *Sivert Andersson m. fl.* om slopande av målsägandeangivelse vid åtal för vållande till kroppsskada
- 1978/79:686 av *Johannes Antonsson* om lokalisering av en tingsrätt till Kungsbacka
- 1978/79:687 av *Torsten Karlsson* om lokalisering till Motala av länsrätten i Östergötlands län
- 1978/79:688 av *Lars Werner m. fl.* om skydd mot maktmissbruk från myndigheter och högre ämbetsmän
- 1978/79:689 av *Bertil Johansson* och *Martin Olsson* om stöd från allmänna arvsfonden till idrottsföreningars ungdomsverksamhet
- 1978/79:690 av *Marianne Karlsson* om tvångsinlösen av minoritetsaktier
- 1978/79:691 av *Knut Wachtmeister* om tilläggsdirektiv till utredningen angående företagsinteckning
- 1978/79:692 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.* om ökat stöd till freds- och konfliktforskning
- 1978/79:693 av *Gunnar Biörck* i *Värmdö* om "samhällstjänst" för män och kvinnor
- 1978/79:694 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om sänkning av försvarskostnaderna, m. m.
- 1978/79:695 av *Marianne Karlsson* om undervisning i familjekunskap för värnpliktiga
- 1978/79:696 av *Lars Werner m. fl.* om värnpliktigas fackliga rättigheter m. m.
- 1978/79:697 av *Lilly Bergander m. fl.* om rätt till ersättning från den allmänna försäkringen vid utövande av umgänge med barn
- 1978/79:698 av *Gunnar Biörck* i *Värmdö* om ersättning från den allmänna försäkringen för vård av sjuk anhörig
- 1978/79:699 av *Wivi-Anne Cederqvist m. fl.* om kostnadsfria AD-vitaminer för barn

- 1978/79:700 av *Anita Gradin* och *Lilly Bergander* om ersättning från den allmänna försäkringen för vård av sjuk anhörig
- 1978/79:701 av *Anita Gradin* och *Arne Gadd* om sjukpenning för doktorander med utbildningsbidrag
- 1978/79:702 av *Anita Gradin m. fl.* om barnpension m. m. för vissa fosterbarn
- 1978/79:703 av *Anita Gradin m. fl.* om rätt till ersättning från den allmänna försäkringen för medicinsk-kosmetologisk behandling
- 1978/79:704 av *Britta Hammarbacken m. fl.* om höjning av vissa livräntor
- 1978/79:705 av *Sture Korpås* om bostadstilläggen för pensionärer, m. m.
- 1978/79:706 av *Lars-Åke Larsson m. fl.* om sjukpenningplacering vid grundskoleutbildning för vuxna
- 1978/79:707 av *Thorsten Larsson* om ändrat karensdagssystem inom sjukpenningförsäkringen
- 1978/79:708 av *Sven-Erik Nordin m. fl.* om egenföretagares rätt till sjukpenning
- 1978/79:709 av *Margit Odelsparr* och *Sven-Erik Nordin* om ändrade bestämmelser för utseende av ledamöter i vuxenutbildningsnämnd
- 1978/79:710 av *Margit Odelsparr* och *Martin Olsson* om ersättningen vid personskada under militärtjänst
- 1978/79:711 av *Margareta Andrén* och *Bernt Ekinge* om åtgärder mot langning av alkoholdrycker
- 1978/79:712 av *Gillis Augustsson m. fl.* om personaltäteten vid ungdomsvårdsskolorna
- 1978/79:713 av *Bonnie Bernström* om vissa barnfamiljers ekonomiska och sociala situation
- 1978/79:714 av *Gunnar Biörck* i Värmdö om årliga verksamhetsberättelser vid sjukhusen
- 1978/79:715 av *Birgitta Hambraeus* och *Bertil Fiskesjö* om arbetslivsforskarens rätt till data
- 1978/79:716 av *Inga Lantz m. fl.* om utökad barnvårdarverksamhet
- 1978/79:717 av *Inga Lantz m. fl.* om alternativa semesterformer för familjer
- 1978/79:718 av *Inga Lantz m. fl.* om preventivmedelsrådgivningen
- 1978/79:719 av *Blenda Littmarck m. fl.* om utnyttjande av larm inom äldre- och handikappvården
- 1978/79:720 av *Ingegerd Troedsson m. fl.* om statens bakteriologiska laboratorium
- 1978/79:721 av *Ingegerd Troedsson m. fl.* om läkemedelspolitiken
- 1978/79:722 av *Lars Werner m. fl.* om rätt till lön i samband med uppehåll i arbetet
- 1978/79:723 av *Lars Werner m. fl.* om höjda statliga anslag till pensionärsrörelsen
- 1978/79:724 av *Birgitta Hambraeus* och *Gunnel Jonäng* om förvaltningen av kyrkans egendom
- 1978/79:725 av *Eva Hjelmström m. fl.* om statsbidrag till kommuner för

- ungdoms-, fritids- och studiecirkelverksamhet m.m.
- 1978/79:726 av *Gunnar Nilsson m. fl.* om ökat stöd till Skådebanan
- 1978/79:727 av *Tore Nilsson* om bevarande av värdefulla äldre vägmiljöer
- 1978/79:728 av *Karl-Eric Norrby m. fl.* om stereosändning av lokalradioprogram
- 1978/79:729 av *Lars Werner m. fl.* om planerna på en nordisk radio- och TV-satellit
- 1978/79:730 av *Hans Alsen m. fl.* om inrättande av en professur för forskning rörande Kooperation
- 1978/79:731 av *Lennart Andersson m. fl.* om hemspråksundervisningen och stödundervisningen i svenska
- 1978/79:732 av *Sivert Andersson* om ändring av beteckningen på bergsvetenskapslinjen vid Tekniska högskolan i Stockholm
- 1978/79:733 av *Gunnar Björck* i Värmdö om åtgärder för att förstärka svenska folkets kunskaper om och intresse för naturvetenskap och teknik
- 1978/79:734 av *Hilding Johansson m. fl.* om lokalisering till Trollhättan av yrkesteknisk högskoleutbildning
- 1978/79:735 av *Inga Lantz m. fl.* om statsbidrag till de kommunala musikskolorna
- 1978/79:736 av *Sven Mellqvist m. fl.* om trafikundervisningen i skolorna
- 1978/79:737 av *Ingrid Sundberg m. fl.* om översyn av korrespondensundervisningen. m. m.
- 1978/79:738 av *Ivan Svanström* om åtgärder för att öka intresset för den tvååriga trädgårdsutbildningen
- 1978/79:739 av *Ivan Svanström* och *Bengt Bengtsson* om körkortsutbildning i skolan
- 1978/79:740 av *Lars Werner m. fl.* om utbildningen vid universitet och högskolor
- 1978/79:741 av *Lena Öhrsvik m. fl.* om sammansättningen av högskolornas regionstyrelser
- 1978/79:742 av *Stig Alftin* om SJ:s verksamhet i Bollnäs
- 1978/79:743 av *Anders Björck* om SJ:s nya motorvagnar
- 1978/79:744 av *Bertil Dahlén* om biljettsamverkan mellan SJ och GDG
- 1978/79:745 av *Eric Hägelmark* om en samordning av pålagorna på bilismen
- 1978/79:746 av *Marianne Karlsson* om slopande av straff för underlåtenhet att medföra körkort under färd
- 1978/79:747 av *Tore Nilsson* om transport av cykel och annat gods på tåg
- 1978/79:748 av *Sten-Ove Sundström m. fl.* om sänkta fyravgifter vid malmexport
- 1978/79:749 av *Ivan Svanström* om underhållet av vissa mindre vägar
- 1978/79:750 av *Jörgen Ullenhag* om översyn av farledsvaruavgifterna avseende Mälaren
- 1978/79:751 av *Birgitta Hambraeus m. fl.* om stöd till avverkning av klenvirke
- 1978/79:752 av *Birgitta Hambraeus m. fl.* om ökat stöd till strålskyddet

- 1978/79:753 av *Erik Johansson* i Hällsta och *Rune Torwald* om ändrade regler för statsbidrag till avloppsreningsanläggningar
- 1978/79:754 av *Göthe Knutson* om Stora Sjöfallet m. m.
- 1978/79:755 av *Gunnar Nilsson* och *Knut Johansson* om jordbrukarnas inkomstföljsamhet och markpriserna
- 1978/79:756 av *Ivan Svanström* om åtgärder för att främja familjejordbruk
- 1978/79:757 av *Rune Torwald* och *Maj Pehrsson* om en ny renhållningslagstiftning
- 1978/79:758 av *Hans Alsén m. fl.* om varuförsörjningsplaner
- 1978/79:759 av *Bertil Dahlén* om tillhandahållande av överskottsmateriel från förenade fabriksverken
- 1978/79:760 av *Anita Gradin m. fl.* om obligatorisk reseförsäkring
- 1978/79:761 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om förstatligande av försäkringsväsendet, m. m.
- 1978/79:762 av *Birgitta Hambræus* om villkorlagsprövningen
- 1978/79:763 av *Hilding Johansson m. fl.* om lokalisering till Trollhättan av ett produktutvecklingscentrum
- 1978/79:764 av *Hilding Johansson m. fl.* om bevarande av legotillverkningsindustrierna inom norra Älvsborgs län
- 1978/79:765 av *Eric Marcusson m. fl.* om tegelindustrins framtida utveckling
- 1978/79:766 av *Hans Pettersson* i Helsingborg och *Bengt Silfverstrand* om förbudet i marknadsföringslagen mot s. k. kombinerade utbud
- 1978/79:767 av *Hans Pettersson* i Helsingborg m. fl. om informationsplikt för den som erbjuder tjänster inom byggbranschen
- 1978/79:768 av *Bengt Silfverstrand m. fl.* om inrättande av regionala invest-
mentbolag i Skånelänen
- 1978/79:769 av *Margaretha af Ugglas m. fl.* om statsbidraget till Ingenjörsvetenskapsakademien
- 1978/79:770 av *Gösta Andersson* och *Ivan Svanström* om lokalisering till Kalmar län av statlig verksamhet
- 1978/79:771 av *Rolf Dahlberg* om arbetsmarknadssituationen i Gävleborgs län
- 1978/79:772 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om rätten till arbete
- 1978/79:773 av *Birgitta Johansson m. fl.* om vetorätt mot permitteringar
- 1978/79:774 av *Gösta Karlsson* och *Tage Sundkvist* om en förbifartsled vid Flen
- 1978/79:775 av *Marianne Karlsson* om skyddande av värdefulla naturområden
- 1978/79:776 av *Tore Claeson* och *Lars-Ove Hagberg* om fritidsboende
- 1978/79:777 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om åtgärder mot spekulation i bostadsrätter
- 1978/79:778 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg* om ökad tillgång på lokaler för barnstugeändamål
- 1978/79:779 av *Birgitta Hambræus m. fl.* om energisparstöd till installation av braskaminer

- 1978/79:780 av *Erik Johansson* i Hällsta m. fl. om omvandlingen av hus för permanent boende till fritidshus
- 1978/79:781 av *Marianne Karlsson* om bevarande av värdefull kulturhistorisk bebyggelse
- 1978/79:782 av *Marianne Karlsson* om decentralisering av byggnadsnämnd
- 1978/79:783 av *Oskar Lindkvist* om förbättring av bostadsmiljön
- 1978/79:784 av *Oskar Lindkvist* och *Per Olof Håkansson* om slopande av kravet på anordning för individuell mätning av varmvatten, m. m.
- 1978/79:785 av *Oskar Lindkvist* och *Maj Britt Theorin* om viss översyn av reglerna för erhållande av bostadslån
- 1978/79:786 av *Oskar Lindkvist* och *Lars Ulander* om åtgärder mot fastighetspekulation
- 1978/79:787 av *Sven-Erik Nordin* m. fl. om egenföretagares rätt till bostadsbidrag
- 1978/79:788 av *Olof Palme* m. fl. om en solidarisk bostadspolitik
- 1978/79:789 av *Olof Palme* m. fl. om sänkning av lånegränsen för bostadslån, m. m.
- 1978/79:790 av *Per-Olof Strindberg* m. fl. om ökad möjlighet till belåning av äldre småhus
- 1978/79:791 av *Lars Werner* m. fl. om kollektiva boendeformer
- 1978/79:792 av *Lars Werner* m. fl. om förbättring av arbetsmiljön
- 1978/79:793 av *Lars Werner* m. fl. om åtgärder för ökad registrering av arbetsskador m.m.
- 1978/79:794 av *Lars Werner* m. fl. om utbildning rörande arbetsmiljön m. m.
- 1978/79:795 av *Lars Werner* m. fl. om kemiska risker i arbetsmiljön, m. m.
- 1978/79:796 av *Lars Werner* m. fl. om rätt för fackliga representanter att undersöka arbetsmiljön m. m.
- 1978/79:797 av *Lars Werner* m. fl. om utbyggnad av barnomsorgen
- 1978/79:798 av *Lars Werner* m. fl. om konkurrensbegränsande överenskommelser mellan företag som producerar barnstugor
- 1978/79:799 av *Lars Werner* m. fl. om tillräckligt antal barnstugeplatser vid godkännande av stadsplan, m. m.
- 1978/79:800 av *Lars Werner* m. fl. om de äldres livssituation
- 1978/79:801 av *Lars Werner* m. fl. om rätt till arbete för pensionärer
- 1978/79:802 av *Lars Werner* m. fl. om de äldres bostäder m.m.
- 1978/79:803 av *Lars Werner* m. fl. om modersmålsundervisning för invandrarbarn
- 1978/79:804 av *Lars Werner* m. fl. om modersmålsträning för invandrarbarn
- 1978/79:805 av *Lars Werner* m. fl. om SIA-reformen
- 1978/79:806 av *Lars Werner* m. fl. om anslag till skolans fritidsverksamhet

1978/79:807 av Erik Johansson i Hållsta m. fl. om besprutning från luften med kemiska preparat
1978/79:808 av Erik Johansson i Hållsta m. fl. om behandlingen av lövvirke

§ 19 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 22 januari

1978/79:294 av Oswald Söderqvist (vpk) till statsrådet Carl Tham om användningen av statliga medel för kärnkraftspropaganda:

Det har i energidebatten vid flera tillfällen framhållits att de som vill ha kärnkraft har till sitt förfogande en överlägsen propagandaapparat.

Detta förhållande har nu på nytt tydligt demonstrerats. Den amerikanska reaktorsäkerhetsmyndigheten, NRC, publicerade under fredagen ett kritiskt uttalande om Rasmussenrapporten. I dag, måndagen den 22 januari, är centrala driftledningen, CDL, ute med ett pressmeddelande, underbyggt med en utförlig rapport av docent Evelyn Sokolowski, Studsvik, en av de verkliga kärnkraftshökarna i det här landet. I CDL spelar statliga Vattenfall en viktig roll. Vi kan således på nytt konstatera att statliga medel används i en kampanj för kärnkraften. Den förre energiministern, Olof Johansson, uttryckte i ett frågesvar 1977 att han ansåg detta felaktigt och att det borde begränsas.

Jag vill därför fråga energiministern:

Anser energiministern i likhet med sin företrädare att det är felaktigt att statliga medel används till propaganda för kärnkraft då riksdagen ännu inte fattat något definitivt beslut om den framtida svenska energipolitiken?

den 23 januari

1978/79:295 av Gudrun Sundström (s) till försvarsministern om sysselsättningen vid Haglöfs Ryggsäcksfabrik AB i Borlänge:

Enligt uppgift finns det en stor oro inför framtiden då Haglöfs industri i Borlänge ej erhållit något besked om fortsatt leverans av ryggsäckar till försvaret. Varsel om avsked av viss personal har redan anmälts på grund av uteblivet besked om fortsatt leverans.

Jag vill mot den bakgrunden ställa följande fråga till försvarsministern:

Är statsrådet villig att medverka till beslut om fortsatt leverans till försvaret av ryggsäckar i syfte att trygga sysselsättningen vid Haglöfs industri i Borlänge?

1978/79:296 av Bertil Måbrink (vpk) till statsministern om uttalande av statsminister Ola Ullsten rörande den amerikanske presidentens politik:

USA:s president Carter har i dagarna presenterat sin budget, som är ett svar på de besuttnas skatterevolt. Utgifterna för sociala reformer minskas medan anslagen till försvaret höjs.

President Carter uttalade ända till för någon vecka sedan sitt osvikliga stöd för schahens terroregim i Iran.

På besök i Atlanta, Georgia, den 16 januari 1979 sade den svenske statsministern:

”Den förra guvernören i denna storartade delstat, den nuvarande presidenten i USA, har med sin politik i kampen för mänskliga rättigheter ingett hopp bland förtryckta människor runt om i världen.”

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsministern:

Vad åsyftas i nämnda citat och på vilket sätt har den amerikanske presidentens politik utgjort ett stöd för förtryckta människor?

1978/79:297 av Jörn Svensson (vpk) till justitieministern om den s. k. skriparverkstaden vid Hinseberg:

Villkoren för de kvinnliga fångarna har varit och är fortfarande näst intill skandalösa. De är hänvisade till en enda anstalt, Hinseberg. Just närheten till familjen och de närmaste anses vara en av de viktigaste faktorerna för en god rehabilitering.

På Hinseberg har ett författarpär sedan i höstas arbetat med en skriparverkstad. Vid ett 20-tal längre sammanträffanden har de talat med och hjälpt de intagna kvinnorna att skriva om sina liv. Kulturrådet har stött verksamheten. Avsikten är att kvinnornas berättelser skall ingå i Författarförbundets serie ”Liv i Sverige”, där ”vanliga” människor kommer till tals.

Anstaltsledningen anser sig utsatt för för många påhopp i pressen och har nu fått kriminalvårdsstyrelsen att stoppa skriparverkstaden.

Den författare – f. ö. mycket uppmärksam, för sina trogna och verklighetsnära arbetarskildringar – och den journalist som nu förhindrats fortsätta sitt nära samarbete med de kvinnliga fångarna ser kriminalvårdsstyrelsens agerande som ett sätt att lägga lock på kvinnornas yttrandefrihet.

Jag vill mot denna bakgrund fråga justitieministern:

Ämnar statsrådet se till att skriparverkstaden vid Hinseberg får fortsätta sin verksamhet?

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 15.06.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 71

Tisdagen den
23 januari 1979

*Meddelande om
frågor*